Évnegyedenkint csak 4 forintot

kell fizetni, huszadrészre, hogy az ember

az összes ausztriai sorsjegyek

mindegyikéből egy példánynak tulajdonosa legyen, hozzádva egy badeni 25 forintos jegyet.

A 25 évnegyedes 4 frnyi részletnek

lefizetése után az összes jegyek eladatnak, minthogy a nem egyforma értékük miatt azokat **egyforman felosztani nem lehet**, tehát az egész váltságdíj 20 részvevő közt elosztatik. Bélyegdíj egy részvétjegyre 63 kr. és a fizetés ideje alatt a részvevő játszik több mint

220 huzásban.

Különösen ajánlatraméltók **zart társulatok**, mert az utolsó részlet lefizetésekor a sorsjegyek kivánatra kiszolgáltatnak. Egész társulat létesitésének alkotója illó engedményben részesül. 2189 (2—2)

KÁROLY JÓZSEF

váltóüzlete Pesten, harminczad-utcza 3. szám alatt.

Ő cs. kir. apost. Felségének elismerő okiratával, s elsőrendü éremmel Pesten, és első államéremmel Bécsben kitüntetett, a legjobbnak elismert egybefoglalt

KASZÁLÓ-, ARATÓ-GÉPEK,

szerkezetük egyszerü és szilárd, hatásuk mindkét irányban kitünő, két lóval vagy két ökörrel hajthatók, és kizárólag szabadalmazott

2140 **nyomtató-gépek,** (10—10)

melyek mindennemü gabnát félnyi költség megtakaritásával tisztán és tökéletesen, s a legegyszerübb és alkalmas módon kinyomtatják, kaphatók:

KACHELMANN KÁROLYNÁL

SELMECZEN,

Koczó Pál urnál **Pesten, Tóth Lajos és társa** uraknál **Debreczenben. T. E. Mader** urnál **Pozsonyban.** A jó hatásért és tartóságért egy évig kezeskedik, utasitások, leirások és rajzok bérmentve kiszolgáltatnak.

Heckenast Gusztáv könyvkiadónál Pesten, (egyetem-utcza 4-ik szám) megjelent és minden könyvárusnál kapható:

Gyógyászati

VÉNY-ZSEBKÖNYV

a bel- és kül-betegségekre, valamint

a szem-, fül-, és bőr-bajokra nézve a bécsi iskola szerint.

Irta

dr. DILLNBERGER EMIL,

a bécsi orvosi kar tagja, beszterczebányai főorvos.

A harmadik javitott kiadás után magyarra forditotta

idősb PURJESZ ZSIGMOND,

orvostan hallgató.

16-rét (XIV. és 409 lap), boritékba füzve **1** ft. **60** kr.

A gyakorlati

ORVOSTAN KÉZIKÖNYVE.

KUNZE

hasontartalmu munkája után, a pesti egyetem irányának tekintetbe vételével kidolgozta

SZABADFÖLDY MIHÁLY.

Nagy 8-adrét (422 lap), füzve boritékban **4** forint.

Utmutatás

A SEBÉSZI MŰSZEREK

elemzésére és birálatára.

XXXIII. műszerábra, rajzlappal.

Irta **STOCKINGER TAMÁS,**

a kórodai előkészitő sebészet tanára.

4-edrét (VI és 46 lap), füzve boritékban **3** ft.

Viz által légzárolt

SZOBA-ÜRSZÉKEK,

melyek által a bűz tökéletesen elzáratik, darabja 5 ft., lakkozott 8 ft., csinos szerkezetü s finoman lakkozva 15 ft.

Készületek, melyek minden árnyékszékhez alkalmazhatók, s mely által a légvonal és bűz tökéletesen eltávolittatik, darabja 8 ft. Mindkét tárgyat illetőleg egy kir. szabadalommal ruháztattam fel.

Egészen teljes és diszes **Angles-ek** viztartóval, porczellán-csészével erős horgany-érczből szilárd gépezettel, famunkálattal együtt, minden házi árnyékszékhez könnyen alkalmazható, helyben általam felállitva egyévi jótállás mellett **30 ft.** Mustrák mindenkor készen tartatnak.

Ezerszeresen megpróbált, általam feltalált és szabadalmazott

KÉMÉNY-FEDÉLZETEK,

gömbölyük vagy négyszögüek, melynek alkalmazása által a füst a konyhából s lakhelyiségekből nyomtalanul eltünik, egy darab ára 10 ft.

A pakolásért darabonkint ládával együtt 1 forint számittatik.

Továbbá folytonosan készen kaphatók fürdő- és ülőkádak a legerősebb horganyércz-ből.

MIKSITS KÁROLY,

bádogos-mester

2189 (2—6)

Raktár: rózsafér 2. sz. a., a városháza mögött.

Heckenast Gusztáv könyvkiadó-hivatalában Pesten, (egyetem-utcza 4. sz.) megjelent és minden könyvárusnál kapható:

TÖRVÉNYEK

és

hivatalos rendeletek gyüjteménye,

a nemzeti felelős kormány visszaállitásától fogva.

Kiegészitő jegyzetekkel.

(1—3) Szerkeszti

ÖKRÖSS BÁLINT,

hites ügyvéd és magyar királyi igazságügyi miniszteri titkár.

Nagy nyolczadrét. Füzve, boritékba.

Első füzet. (1—34 számig) **50** kr. **Második füzet.** (35—70 számig) **50** kr.

A magyar alkotmány

UJABB TÖRVÉNYEI,

s az 1848-ki törvények módositása.

Kiegészitő jegyzetekkel.

Nyolczadrét. — Füzve 30 krajczár.

Könyvárusi jelentés.

Alólirott, tisztelettel jelentem a t. cz. közönségnek, miszerint a **sárospataki reformált főiskola könyvraktárában** található könyvek kezelését a főiskolai igazgatóságtól szerződésileg magamra vállaltam. Bizalommal kérem a t. cz. megrendelőket, hogy megrendelő leveleiket ezután hozzám, mint a főiskola egyedüli bizományosához, sziveskedjenek intézni. Az albizományosok ezentul velem, nem pedig a főiskolai könyvtárnok urral fogják számadásaikat kiegyeniteni.

Sárospatak, május 1-én 1867.

EPERJESI JÓZSEF,

sárospataki könyvárus.

2125 (4—12)

Előfizetési hirdetés

a

FALUSI GAZDA

1867. évi 7-ik évfolyamának II. felére.

Julius 1-től lapunk havonkint háromszor jelenik meg, és pedig a hónak minden 10, 20 és 30-ik napján.

Előfizetési dij a régi; és pedig:

Egész évre . . . . . **4** forint.
Félévre . . . . . **2** „
Negyedévre . . . . . **1** „

A „Falusi Gazda“ kiadó-hivatala

(3—3) (Pest, egyetem-utcza 4. sz. a.)

Az első valamint a jelen félévteljes számaival még szolgálhatunk.

Kiadó-tulajdonos **Heckenast Gusztáv.** — Nyomatott saját nyomdájában Pesten 1867 (egyetem-utcza 4-dik szám alatt.)

31-ik szám. **Tizennegyedik évfolyam.**

Vasárnapi Ujság.

Pest, augusztus 4-én 1867.

Előfizetési föltételek: a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre 10 ft. — Fél évre 5 ft.
Csupán Vasárnapi Ujság: Egész évre 6 ft. — Fél évre 3 ft. — **Csupan Politikai Ujdonságok**: Egész évre 6 ft. — Fél évre 3 ft.

Hirdetési dijak, a **Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságokat** illetőleg: Egy, négyszer hasábzott petit sor, vagy annak helye egyszeri igtatásnál 10 krba, háromszori vagy többszöri igtatásnál csak 7 krba számittatik. — Kiadó-hivatalunk számára hirdetményeket elfogad **Bécsben: Oppelik Alajos,** Wollzeile Nro. 22. és **Haasenstein és Vogler,** Wollzeile Nro. 9. — Bélyeg-dij külön minden igtatás után 30 ujkr.

A Landerer nyomdász-család.

(Adalékok a nyomdászat történetéhez Magyarországon.)

Az első, Corvin Mátyás által 1473-ban alapitott, budai könyvnyomda elenyészte után 225 év, és Buda várának visszavétele óta, mely 145 évig nyögött török járom alatt, 39 év telt el, mig e hasznos, a tudományt, szépmüvészetet, irodalmat, népnevelést, gazdaságot, ipart és kereskedést egyiránt emelő müvészet-ágat 1724-ben Landerer János Budán ismét meghonositotta. Pesten csak 34 évvel később állittatott föl az *első* nyomda.

Ez időben összesen tizenegy nyomda működött Magyar- és Erdélyországban, ugymint: Brassóban, Kolozsvártt, Debreczenben, Szebenben, Nagyszombatban, Kassán, Pozsonyban, Löcsén, Sopronban, a csiki zárdában, és Zágrábban; mi azonban nem lesz oly meglepő, ha a történet-könyvébe csak egy pillantást vetünk is, hol látni fogjuk a haladás, müvelődés és szaporodásunk roppant kárára, az akkor folytonosan dúló-romboló török háborut, mely Ázsia vad csordáival a magyar nemzetet majdnem a sír széléig vitte; látni fogjuk a számos vallási villongásokat, midön magyar magyar ellen fogott fegyvert, nem elégelvén meg az előbbi század vérzivatarait, midön a nemzet a kérlelhetlen sors által ugy is már megtizedeltetett!

Különösen Budát illetőleg Safferner, jézus-társasági pap, Lessle grót kisérője, kit I. Leopold a budai vár állapotának megvizsgálására küldött, 1666-dik évi márcziusban szomoruan irja le: „az utczák rondaságát, a házak elhanyagolt állapotát, hogy a betörött ablakok sehol sem pótoltattak uj üveggel, hanem vagy papirral beragasztvák, vagy szalmával betömvék. Mert a törökök semmit sem törődve a külső csinnal, beérik, ha a ló és ember födél alá jut, azért a házak fölső osztályait örömest átengedik görény és patkányoknak, ők pedig meghúzzák magokat az alsó szobákban, vagyis inkább a füstvermekben. Sok ház fedele hiányzott, soknak felső emelete is düledék volt, egyet sem lehetett látni kijavitott vagy megujitott állapotban.“

Söt még 1717-ben is csak romhalom volt Buda, mint ezt Lady Wortley, Countess of Mar, a követ neje, úti jegyzékeiben körülményesen leirja. „Buda egykoron székhelye volt a magyar királyoknak, — mondja többi közt — kiknek palotája a kor leggyönyörübb épületei közé tartozott, de most egészen le van rombolva, a város egy része sem lévén az utolsó ostrom óta helyreállitva, kivéve a bástyákat s a kastélyt, melyben Ragul a hadi kormányzó lakott stb.“

A mondottakból látható, mily elhanyagolt állapotban lehetett még akkor Buda

LANDERER JÁNOS MIHÁLY. (1725—1795.)

városa, midön Landerer János e nyomda működését megkezdette; a város lakosság nélkül, Pest néhány házikóit és viskóit alig lehete számba venni. Landerer három évnél tovább nem is birta nyomdáját föntartani, és 1727-ben kénytelen volt a vagyonosabb Nottenstein Györgynek átengedni, ki azt 1739-ig kezelte, mely évben meghalálozván, özvegye Nottenstein Veronika 1750-ig folytatta az üzletet. Halála után az alapitó egyik utódának Landerer Lipót Ferencznek sikerült, e nyomdát ismét visszaszerezni, egyszersmind maga és családja részére Mária Terézia királynétól a szabadalmat reá kinyerni. 1764-ben azonban tizennégy évi működés után meghalálozván, 1765-ben örökösei folytatták az üzletet és csak 1766-ban vette át hasonnevü fia Landerer Lipót Ferencz és 1771-dik évig kezelte. Halála után ismét ennek örökösei vették át és 1779-ig egy ügyvivő által igazgatták. Ez évben azonban az akkor már nagykorusságát elért Landerer Katalin birtokába jutott, ki 1782. és 1783-ban a pesti Royer-féle nyomdát is kibérelte, hol részint „Royer betüivel,“ részint „Landerer Katalin“ impressumot használt.

Mind e nyomdáknál, a megrendelt munkákon kivül, legjövedelmezőbb forrás volt a naptár-nyomtatás, miután azon cisiziókkal, jóslatokkal, csillagászati babonaságokkal telve voltak, melyek azonkivül különnyomatban is árultattak, valamint német népdalok, rabló és gyilkossági történetek, rendkivüli rosz fametszvényekkel diszitett álmoskönyvek, melyeket még az olvasni nem tudók is szivesen vettek, ezen kivül különféle litaniák, imádságok stb. és nem volt vásár, nem volt búcsú, hol legalább 12—15, a fönniebbeket legnagyobb mérvben terjesztő ponyvairodalmi könyvkereskedő meg ne jelent volna. Hogy pedig a közönség azt vélje, hogy ujat vesz (ámbár ezek számtalanszor utánnyomattak) oda tették a már bevett szokás szerint: „Gedruckt in diesem Jahre“ (nyomtatódott ebben az esztendőben) impressumot.

Landerer Katalin nyomdáját huzamosb idő óta, unokaöcscse, Landerer Mihály, mint ügyvivő kezelte. E fiatal férfiu azonban a Martinovics-féle összeesküvés némely tagjaival, különösen Laczkovics Jánossal megismerkedvén, ki a „polgár és ember“ czimü franczia kátét lefordità és némely bővitések

kel ellátta, valamint a „reformátorok kátéját“ is megirván, Landerer Mihálynak, ki később szintén tagja lett a társaságnak, titkos nyomtatás végett átadta, tudván, hogy ha ügyöknek egy nyomdászt nem nyerne meg, céljokat eltévesztik. Landerer Mihály tehát, az eladás ürügye alatt, egy sajtót a pinczébe csempészett, és mindkét „kátét“ éjnek idején sajátkezüleg ki is nyomtatta.

A Martinovics-féle társulat azonban fölfedeztetvén, Landerer Mihály is elfogatott, s Thugut bécsi miniszter rendeletére az egész házban a padlástól kezdve le a pinczéig szigoru kutatások történtek. A foglyok Bécsbe vitettek ugyan, de a vármegyék felterjesztéseiből folytán ismét visszaküldettek, — Thugut tudván, hogy igy is czélt fog érni, — és magyar birák itéltek fölöttük. Landerert, mint a titkos társulat tagját, azonfölül még fobenjáró sajtóvétség elkövetőjét a magy. királyi tábla csak fogságra, a hétszemélyes tábla pedig halálra itélte, — mi általános meglepetést szült, miután eddig a hétszemélyes tábla nem szokta súlyosbitani a m. királyi tábla itéleteit; — ezt azonban a királyi kegyelem ismét tiz évi súlyos börtönre változtatta.

Sajtóvétségért Magyarországon ez volt mostanáig a legszigorubb büntetés. Landerer kufsteini, spielbergi stb. börtöneiből csak mint munkaképtelen, testben és lélekben megtört nyomorék szabadult ki, és még csak nehány évig örvendhetett drágán fizetett életének, szabadságának.

Bebizonyulván, hogy Landerer Katalinnak a történtekről tudomása nem volt: a pörbe nem is kevertetett és üzletét haláláig, mely 1802-ben történt, minden háborgatás nélkül folytathatta. Halála után e nyomda leányára, Landerer Anna hajadonra szállott, ki azt 1833-dik évben történt haláláig Gyurián nevü ügyvivő által kezeltette. Ezután e nyomda Gyurián ügyvivő és Bagó Márton, Landerer egyik rokona kezeibe került, kik azt hetenkint fölváltva kezelték. 1847-ben azonban Bagó Márton társától válni kivánván, a nyomdai és kiadási jogért, valamint a nyomdai anyagszerek Gyuriánt illető részeért, ennek 30,000 forintot fizetett ki, s igy az egykori Landerer-nyomda egészen az ő tulajdonába ment át.

Eddig tart a budai Landerer-nyomda története. A családi másik nevezetes nyomdászati vállalata a pozsonyi, de hogy ennek a Landerer-család üzletéhez csatoltatását helyesen adhassuk elö: vissza kell mennünk a pozsonyi nyomdászat történetére általában.

* * *

Pozsonyban már 1610-ben alapittatott könyvnyomda gr. Forgách Ferencz, biboрnok, Magyarország primása és esztergomi érsek által, ki azt saját házában fel is állitatta, hogy több alkalma legyen az éles tollu Pázmán Péternek polemikus, ösztönző és védelmező iratait terjeszteni. Később e nyomda Pázmán Péter, már akkor primás, birtokába jutott, ki azt a jézus-társasági tagoknak ajándékozta; ezek 1644-ben e nyomda egy részét Nagyszombatba, mint a társaság székhelyére, szállitották, mig másik része 1663-ig Pozsonyban működött.

Ezután hat évig Pozsony városa könyvnyomda nélkül volt, mig végre 1669-ben Gründer Godofréd protestáns vallásu nyomdász, a tanács engedelme mellett, sajtóit felállitotta, de nyomdája a katholicismus ellen több polemikus könyvet bocsátván közre, a klerus panaszai következtében 1671-ben betiltatott.

1675—1676-ban Faber Mihály adott ki könyveket, melyeket bizonyos Zierweg nyomtatott az akkor divó kóborló nyomdászok egyike, kik faluról falura, városról városra költözködtek, és hol épen valami nyomtatni valót találtak, a munka tartamáig letelepedtek.

De rendes nyomda nem állittatott föl, bár az iránt bizonyos Sonntag János kérelmezett is. E szerint Pozsony városa ismét majd 44 évig nélkülözte a könyvnyomdászat gyümölcshozó áldását.

Történetesen azonban Royer János Pál salzburgi könyvnyomdász kezeibe egy 1625. évben nyomatott könyv került, melyből értesült, hogy Pozsonyban már a XVI-dik században virágzott a nyomdászat, ezenfölül akkor a magyar országgyülések is ott tartattak, 1715-ben tehát nyomdai jogért folyamodott, mire a városi tanács az engedélyt megadván, működését azonnal meg is kezdette. De a nagyszombati consistorium irigy szemekkel nézte a protestáns jövevényt és 1716-dik évi márczius 7-kén a magyar kir. udvari kanczelláriánál bepanaszolta: „hogy egy bizonyos könyvnyomdász (a consistorium még nevét sem tudta) Pozsonyban a könyvnyomtatást üzi, mi által az érseki rendelet nyomán alapitott nagyszombati akademiai könyvnyomdának, mely az országban szükségelt áhitatos könyvek terjesztésére elégséges, nem kis hátrányára és kárára van; azonkivül a consistorium azon meggyözödését el nem titkolhatja, hogy e nyomda föllállása a Pozsonyban lakó számos és vagyonos protestáns polgárok fölszólitására és érdekében történt, kiknek ott föiskolájok is van és a közelfekvő helységekben is számos protestáns lakik, e szerint alattomban a katholika hit ellen irányzott könyveket fognak nyomtatni; és igy a protestánsok által bizonyosan pártoltatni és segittetni fognak, miután az elkobzás terhe alatt és magas vám miatt*) igen nehéz protestáns könyveket Németországból behozni. Különben is Pozsonyban e nyomda fölösleges, miután a bécsi és nagyszombati kathol. nyomdák a könyvhiányt elégségesen pótolják és egész Magyarország e nembeli követelményeit a nép teljes megelégedésére teljesithetik. Ezért kéri a fönnebbi consistorium nemcsak e nyomdásznak működését megszüntetni, de még betüit és sajtóit is Pozsonyból eltávolittatni.“

A városi tanács Royer János Pál vádlott nyomdászt és pozsonyi polgárt a magyar k. udv. kanczellária pártfogásába és kegyeibe ajánlotta, ezenfölül még Skaricza Gábor városi tanácsost, a nála nyomatott könyvek teljes jegyzékével és minden ott megjelent nyomtatvány egy példányával Bécsbe küldte. Ennek következtében a m. kir. udv. kanczellária 1720-ki május 23-án kelt leiratában a kérelemnek helyt nem adott. „1-ör. Mert a nyomdászat Pozsonyban már rég mult időkben is gyakoroltatott. 2-or. Az itt tartatni szokott számos országgyülések, valamint törvénykezési és politikai congressusok által a város nevezetessé lett, azonkivül a pozsonyi székesegyházi káptalan, számos szerzetes és apácza-zárdák székhelye lévén, egy könyvnyomda Pozsonyban okvetlen szükséges stb. stb.“

Ezek után nemcsak a nyomda fennállása biztosittatott, hanem III. Károly király által a m. k. udv. kanczellária felterjesztése folytán, külön privilegiummal is megajándékoztatott, és hála fejében Royer a nyomdászatot az akkor lehető legmagasb fokra emelte. 1730-ban a feloszlatott Chrastina János-féle pukhói (mezőváros Trencsén vármegyében) nyomda anyagszereit megvásárolván, evvel is nyomdáját tetemesen nagyobbitotta. 1737. novemberben meghalózván, özvegye folytatta az üzletet, ügyvivőnek vejét Bauer Károlyt kinevezvén, ki e nyomdának ismét uj lendületet adott. Midőn 1740-ki juniusban özvegy Royer Pálné jobb létre szenderült, a nyomdáról leltár készittetett, mely szerint 59 mázsa betü, 3 nyomdai sajtó és 2000 forintot érő kiadvány találtatott.

Ez időtől kezdve a nyomda „Royer örökösei“ czég alatt, szintén Bauer Károly ügyvezetése mellett működött. — 1743-ki decz. 16-án a Royer-féle hagyaték a négy testvér, ugymint: Katalin (Streibig György, györi nyomdász neje); Klára, Kanizsay Mihály neje; Anna Mária, a fönnevezett Bauer Kár. József neje és Royer Ferencz nyomdász közt szétosztatott, mely alkalommal a nyomda a most nevezett Royer Ferenczre esett; de Bauer Károly sógorának azon igéret és biztositás tétetett, hogy azon esetben, ha Royer Ferencz meghalózna, a nyomda birtokára nézve előjoggal bir.

1748-ban Royer Ferencz Antal átvette ugyan a nyomdát, de már 1750-diki január 19-én *Landerer János Mihálynak*, a budai könyvnyomdász-család egyik tagjának, ki budai polgár és tanult könyvnyomdász volt, az egész nyomdai üzletet, a kiadványokkal együtt, valamint a ház azon részét, melyben a nyomda elhelyezve volt, 11,000 forintért eladta. — De miután Bauer Károly sógora ugyanazon árt ajánlotta, ezenfölül szerződésileg biztositott előjoga is volt, febr. 20-kán a Landererrel kötött szerződés megsemmisittetett és Bauer előjoga megállapittatott. — Augusztus 21-kén azonban Bauer K. és neje Anna, Mária szül. Royer, az eladáshoz megegyezésüket adták, miért Landerer Ján. Mihály őket 300 forinttal kármentesitette.

A Royer-féle sajtók alul kikerült munkák számosak és szépen voltak kiállitva. Sándor István „Magyar könyvesházában“ különféle bölcsészeti, polemikus és alkalmi nyomtatványokat idéz 1722-től 1749-ik évig. — Az 1750-ki márczius 2-án készitett leltár szerint volt a könyvkiadó-raktárban: 1570 példány magyar Evangyéliom, 300 „Len-kötelecske,“ 900 magyar kathekizmus, 572 „Arca Domini,“ 1114 cseh evangyéliom, 1757 „Seelenwecker,“ 1058 „Rajska Ruze,“ 250 „Octava Seraphica,“ 458 „Morgenstern,“ 1150 német kathekizmus, 194 „Quotidiana pietatis exercitia,“ 550 „Perlitska,“ 184 „Ethica Symbolica,“ 735 „Cathechesis minor,“ 1176 „Rhenii Donatus,“ 620 német principia, 202 „Grammatica slavonica,“ 500 szláv principia.

E szerint a Royer-féle pozsonyi nyomda az elősorolt kiadványokkal vétel-jog következtében a Landerer hires hazai könyvnyomdász-család birtokába jutott. A vevő Landerer János Mihály Mária Terézia szine elé járulván, neki és utódai részére az akkor sokat érő privilegium legkegyelmesebben kiadatott. Kitartó szorgalma, ügyismerete, tudománya által e nyomdát rövid idő folytán a hazai e nemü intézetei közt első rangra emelte. Pozsonyban ő lévén az egyedüli könyvnyomdász, az országban szétszórt társai pedig vele versenyre nem kelhetvén, kiadványai az egész országban forogtak, mi által vagyona mindinkább növekedvén, a kiadási tért és nyomdáját mindig nagyobbitva, a nyomdászatot nem kis mérvben emelte.

Számos kiadásai mellett megemlitendő, hogy 1764-ben ő alapitotta a hires Windisch szerkesztése mellett megjelent „Pressburger Zeitung“-ot. (E lapot utódai is folytatták egész 1812-ig, midőn I. Ferencz, hogy a franczia háboruk által szánandó állapotra jutott városi pénztárt némileg fölsegitse, e lap kiadási jogát Pozsony város hatóságára ruházta.)

1770-dik évi oktoberben kelt, és a nm. kir. helytartótanácshoz intézett leirat következtében Patzkó Ferencznek Pozsonyban a második nyomda felállithatására az engedelem kiadatott, de a privilegiumot csak 1775-ki szeptember 1-én nyerte.

II. József császár különös figyelemmel viseltetvén a tudományok és azok segédeszközei terjesztése iránt, többi közt a könyvnyomdák és könyvkereskedések szaporitását is céljául tüzte ki, mi különösen kiviláglik az 1783-ki január 30-án közzétett csász. resolutióból. Ennek következtében Pozsonyban még két könyvnyomda keletkezett, t. i. Weber Simon Péteré (erdélyi szász születésü protestáns) és Löwe Antalé (ulmi születésü protestáns és 1771. óta pozsonyi könyvkereskedő), kik 1783-ik év kezdetén nyerték szabadalmukat.

Landerer Mihály és Patzkó Ferencz, hivatkozva szabadalmukra, II. József császárhoz folyamodtak, hogy a fennevezett két egyénnek a nyomdai engedély megtagadtassék. Kérelmük Bécsben mellőztetett ugyan, de tudtukra adatott, hogy nekik is szabadságukban áll, bárhol az országban egy második vagy harmadik nyomda felállitása.

Kapcsolatban e leirattal Landerer János Mihály a könyvnyomdászat és könyvkereskedés terén szerzett számos érdemei elismeréseül, utódaival együtt magyar nemességre emeltetett és Temesmegyében fekvő *Füskút* faluval megajándékoztatott, mely rendkivüli kitüntetésért 42,000 forintot készpénzben azonnal letett.

Még 1773-ban a jézus-társasági rend feloszlatása következtében kassai akadémiai nyomdájok a kir. ügyész kezeibe került, és majdnem 3 évig „cs. kir. nyomda“ czimet viselt; — 1775-ben Landerer Mihály e nyomdával megkináltatván, a nyomda anyagszereit megvette és az üzletet Mária Terézia jóváhagyása mellett folytatta. 1784-ben pedig, élvén a cs. resolutióval, a budai Landerer Katalin által Pesten bérelt Royer-féle nyomdát megvásárolta, s igy egyszerre három működö könyvnyomda birtokába jutott. Ezenfölül Ó-Túron papirmalma, Pesten, Pozsonyban és Kassán könyvkereskedése is volt.

Landerer János Mihály, ki tetemes vagyont hagyván hátra, családja nevét is megalapitá, Pozsonyban 44, Kassán 21, Pesten 11 évig gyakorolta a könyvnyomdászatot, mig 1795-ben érdemdús és munkás életének 70-dik évében jobb létre szenderült.

Halála után képmását a hires Hildebrand festész lerajzolván, Mansfeld J. G. által Bécsben rézre metszetett, ily fölirással:

„*Michael Landerer de Füskút, Incl. Regni Hung. Nobilis, atque Typographus et Bibliopola Nationalis celeberrimus, natus Budae anno 1725, obiit Posonii 1795.*“ Az arczkép fölött pedig: „*Dii laboribus omnia vendunt*“ jelszava állott. (Vége következik.)

Szabó József, nyomdász.

*) Ez időben t. i. nyomtatványokért, melyek azonban előbb átvizsgáltattak, nyomdai anyagszerekért, ugymint: betük, könyvnyomdai sajtók stb. a beviteli vám 60% volt. (*Horváth M.* Az ipar és kereskedés története.)

Szegény ifju asszony!

(Rege.)

I.

Mélyen a vadonban, zöldelő pagonyban,
Háza a vadásznak a hegyoldalon van;
Oszlopos fenyű-fal kerteli be hátul,
Elől ismét erdő, a kis ér partján túl.

Ötvenes aganes van fönn a ház-fedélen,
Ötven ág-bogával, mint kopasz fa télen;
S mely fogá: a vén Mócz, lenn a ház-ereszbe'
Szundít, füle-farka kónyán leeresztve.

Hárs alatt, a lóczán, mintha volna kőbül,
Némán, mozdulatlan egy fiatal nő ül;
Ifju lányka? vagy már választott-e férjet?
Nem tudom még én sem egyhamar, ha kérded.

Arcza szűzi pirja azt mondja, hogy lány még, —
Mást beszél, ha nézed, kék szemén az árnyék;
Ajka még ki nem nyilt rózsa-bimbó forma, —
De fölötte ott ül bú-barázda orma.

De ha elkiséred nézése irányát:
Szemeid a választ mindjárt megtalálják;
Ott a barlang mellett, ott mindjárt megmondja
Egy piczinyke sírnak ujon-hantolt dombja.

Ah, ott sokszor térdel és zokog, mióta
Ö egyetlen-egyét ide behantolta;
Ah, ott sokszor nyögdel bús panaszkodó jajt —
S rá a barlang, mintha értené őt, sóhajt.

Sohajt és sír vele, sűrü csepp-könyekkel;
S mely belőle indul: nyög, zokog a csermely;
S mintha könyörülő tündér lakna benne:
Reggel szép virággal van a sír befedve. . . .

II.

Hát a férj hová lett? hát a gyermek atyja
Szegény ifju asszonyt vigasz nélkül hagyja?
Ö, kit támaszául rendelt az ég mellé:
Mért késik, mért nem jő, hogy most fölemelné?

Haj! hiába' hivja, haj! hiába' várja:
Egymagán keserg a háromszorcs árva!
Anyja özvegy koldus, gyermeke az égbe',
Férje zord, kegyetlen, első ellensége!

— Ott állott kunyhójuk, lenn a falu végén,
S bár csak zsöllér-ház volt: éltek benne békén;
De hogy atyja meghalt s koldusokká lettek:
Nem volt a ki ejtsen egy jó szót mellettek!

S a kastély vadásza mikor eljött érte:
Együtt borulának oltár előtt térdre, —
‚Szegény özvegy anyját igy tán ápolhatja‘ —
Vigasztalásképen ez volt gondolatja.

Nem soká tehette; a kegyetlen férfi
Az agg tehetetlent előbb szóval sérti,
Majd szitokkal bántja, majd pedig kezével,
Mig nem egy zord este házától veré el . . .

És azóta jaj volt élte az asszonynak —
Néma kínját hordá, de csak egyre fonnyadt,
Ápoltalan, nyögve ágyba hulit, mig végre —
— Megmondja a kis sír, hogy mi lett a vége . . .

Azután fölgyógyult, teste, az fölgyógyult,
Ah de lelket egyre gyötri a fájó mult;
S hogy mosolygni többé ajka nem tudott már:
Férjétől egyéb szót nem kapott szitoknál.

Ez meg ház-tüzétől távol ül naphoszszant,
S este, mint bikának, kit vörös szin bosszant,
Ittasan ha megjön: szeme vérbe fordul,
S veri „a koldussát, kit kivett a porbul . . .“

Emlegeti czifrán: „azt a vén boszorkát,
— Hogy a gonosz lelkek a pokolra hordják! —
Kit ha egyszer itt kap: jaj lesz a fejének —
S azt is megbánja, hogy a világra tévedt . . .“

És a nő hallgatja; hogyha *merne: sírna*, —
Naphosszant a lóczán, vágyva néz a sírra,
Most is ott — de hallga! a Mócz böffen egyet —
— Agg nő vánszorogva tart ide a hegynek.

III.

Mint midőn két csermely már ugy is telt medre
Összefut, a két viz nekikerekedve
Zúg-búg, s nyögve tódul hullám hullám-hátra:
Ugy borult a két nő egymásnak karjába.

Hosszan elnyomott tűz, hogyha lángra kaphat,
Lángjai magasan, föl az égre csapnak;
Hosszan elnyomott kín, ha egyszer kitörhet:
Jajban lel vigaszt, kit a kinok gyötörnek.

Ök is rég szenvednek, haj! de csak ugy lopva;
Ök is rég zokognak, de csak ugy titokba', —
Most, hogy megtehetik, ég föld előtt nyilván:
Jajjal, szóval, könnyel panaszkodnak, sírván . . .

Hosszan tart a sírás — sok könyüjök gyült meg!
Aztán mindketten a sír hantjára ültek,
Itt is panaszkodtak, itt is hosszat sírtak —
— S mégis, hogy ez nem él: e gondolat irt ad . . .

Majd a lány az anyját hivja be a házba,
De ez nem szól semmit, csak a fejét rázza:
E küszöbön lábát hogyan tehetné be?!
De az ifjabb befut nagy hirtelenébe'.

Kis kosarat hoz ki, szépen letakarva —
Az öreg elvenni sehogy sem akarja;
Hiába könyörög — rázza fejét: „nem kell“ —
S megköszöni szépen csókkal és — könyekkel.

És elkezd beszélni, — de lánya nem hallja:
Mintha félne: reszket, néz jobbra meg balra —
S az öreg elérti, sejti, hogy *kitől* fél . . .
Egy sohajtást elnyom s hogy induljon: fölkél.

Fölkél, de csak bajjal; hosszu utat tett meg,
S hogyan megy még vissza? rágondolni retteg;
Lánya is jól érzi: reszket a kar karján —
Pedig alig vannak még a kis domb alján!

Istenem! mit tegyen? Elmehet-e véle?
— De ha, mig odavan, visszajön a férje:
Megtudja, hogy ismét itt volt édesanyja —
S mégis igy magában el nem bocsáthatja! . . .

Tünödik szivében: anyját elereszsze?
Érzi: térde roskad; tudja: el van veszve!
Mind tovább, tovább megy, — a völgybe letérnek,
— Fönn a puszta lakba a vadász most tér meg . . .

IV.

Küzd a fény az árnynyal, küzd a regg az éjjel;
Próbálgatja, fátylát hogyan tépje széjjel?
Próbálja, hiába', — mig egy könnyü szellő
Föllebbenti gyorsan s ime: a nap feljő.

S átvigyáz a tájon, olyan csöndes minden:
Virágok szúnyadnak, gyöngy ül kelyheikben, —
Most szemök kinyitják; madarak ébrednek;
Fü, fa, virág serken s örül az életnek.

Mindenüvé elszáll fényes nap sugára:
Erdő legtitkosabb rejtekét bejárja,
Megfürözsöti arczát csermely hüs vizében —
S nyugodtan tekint szét: az egész táj ébren!

Az egész táj, — még a sír mellett is nesz kél:
Szegény ifju asszony térdel a keresztnél.
Kezeit tördelve, szüntelen azt kérdve:
„Mi lesz ő belőle, ha fölkel a férje?“

Szegény ifju asszony! képzeletben látod
Dühe mint tajtékzott, szórva szitkot, átkot,
Mikor este megjött s messziről kiálta,
S hogy elébe jőnél, mind hiába várta.

Szegény ifju asszony! nem láttad, de sejted,
Hogy a házba rontva milyen szókat ejtett! —
Csak zokogj! . . . . de ime nyilik a kis ajtó,
S *tenmagadat* látod kisuhanni rajta.

De még sem te vagy az, csak hasonlitsz hozza:
Arcza a tiéd, de dicsfény aranyozza, —
Termete tiéd, de királyi — *tündéri*,
Lépte lengve-sikló: a földet sem éri . . .

Odalép a sírhoz, arczod' megsimitja,
S barlangjába tünve szived megviditja:
Int, hogy menj a házba, nincs hogy mi aggaszszon,
Hisz te otthon voltál, szegény ifju asszony!

Szász Béla.

A tatár hadzsi.

Ha kelet életét figyelmesebben vizsgáljuk, az a gondolat ébred fel bennünk, hogy a mint az idő halad, abban az arányban hagyja maga mögött nyugat keletet és távolodik el ettől. Európa és Ázsia szokásai, intézményei között az egyenlő, a közös egyre kevesbedik s ezzel a távolság közöttük egyre nő. Így még csak nehány század előtt a régebbi kelet és régebbi nyugat életének közös vonása volt a vallásos czélu zarándoklás. Alig mondhatjuk meg, hogy a középkor vége felé Krisztus vagy Mohamed sírját látogatta-e több zarándok. A keresztyén zarándokok száma egyre fogy, más eszmék mozgatják, más czélok foglalkoztatják ma már a szellemeket, más irányban halad a nyugati világ. Kelet azonban most is az, a mi volt.

Régibb és ujabb utazók egyként emlegetik a zarándokok roppant számát Arábia pusztáin, Közép-Ázsia sivatagain és a Kaspi-tenger kietlen környékén. Maga a Korán és a szunniták hagyományai teszik e zarándoklást a próféta sírjához kötelességévé minden igazhivőnek. Ezek képezik a nagyobb karavánokat. Vannak azonban zarándokok, kiknek életfeladatuk nélkülözések, sanyargások, veszélyek között minél többször meglátogatni a szent helyeket. Ezek a hadzsik, a kóborgó barátok. Ázsia legtávolabb fekvő vidékeiről indulnak el ezek kisebb csoportokban, egyetlen utravalójukkal: a vallásos rajongással. Ruházatuk kopott és rongyos, mert a folytonos, végetlen kó-

*

borgás megviseli s a külső diszre kelet e vándor szentjei különben sem sokat adnak. Fegyverök bot vagy olykor szablya, de csak a vadak ellen, mert a turkoman sivatagok rablócsapataitól nincs mit félteniök. Költségök, utravalójuk semmi, könyöradományokból tengődnek, melyeket utjokban ért karavánoktól, vándor és letelepedett igazhivőktől kapnak s melyekért cserébe áldásokat hagynak. Igy barangolva, nyomor, áldás, inség és imádkozás között töltik napjaikat.

Egy ilyen hadzsi-csapattal indult Közép-Ázsia sivatagainak a mi keleti utazónk, Vámbéry is. A csapattal, mely a chinai Bokharából való volt, Teheranban találkozott, s a mint értesült róla, hogy a turkoman sivatagon át Khiva és Bokhara felé szándékoznak a zarándokok utazni, utitársokul ajánlkozott. Eleinte le akarták beszélni szándékáról; utóbb — miután ez lehetetlen volt — tudtára adták, hogy földieik kevesebb tapasztalással és világismerettel birnak, mint ők, ugy hogy minden távoli földről érkező idegent gyanus szemekkel néznek. De Vámbéryt, kit efendinek s a török szultán titoknokának tartottak, barátságukba és védelmökbe fogadni igérték, mely igéretöket — mint utazónk könyvében hálásan jegyzi meg — hiven megtartották, ugy, hogy sok veszedelemből egyedül nekik köszönheté szabadulását.

Az indulás előtti napon meglátogatta őket a karavan-szerájban, hol két kis szobában lakott a huszonnégy tagból álló hadzsi-csapat. Nyomort, piszkot és szennyet látott mindenfelé s a szent embereket oly foglalkozásban lelte, melyet emliteni sem akar. A legszivesebben fogadták s szegénységökhöz képest egy csésze theának nevezett keserves izü, czukortalan zöldes lével vendégelték meg. Itt fogadták Vámbéryt ünnepélyesen utitársukká, valamennyien megölelvén őt és kenyeret törvén vele. Azután letelepedtek körülötte s az e'öttük álló ut felől beszélgettek.

A hadzsi-társaság legnevezetesebb agja, vezetője hadzsi Bilal volt, kit képünk ábrázol Vámbéry rajza után. Ő Aksza, chinai tartomány muzulmán kormányzójának imámja, hazájában tekintélyes ember volt s egyik fogadott fiát Vámbéryra szolgául tukmálta. A csapat nevezetesebb tagjai voltak még: hadzsi Juszuf, egy chinai-tatár paraszt és hadzsi Ali, egy tiz esztendős kirgiz fiu, kiknek kettőjöknek nyolczvan arany utiköltségök volt, a miért is igen gazdagoknak tartattak. Volt ott koldusbotiával még egy szegény mollah s a szintén koldus hadzsi Jakub, kinek atyja is koldus volt. Azután hadzsi Haszán, kinek atyja utközben halt meg, egy tizennégy esztendős beteges gyermek, kinek lábai a hóban Humadonban elfagytak és a ki átalában igen sokat szenvedett, egy rajongó tatár ifju, egy költő fia, valami szentnek családjából, ki apja és a próféta sirját akarta meglátogatni, egy volt chinai katona, egy medzsub, vagyis Isten szeretetétől elragadott férfiu, kinek szája Allah nevének kétezerszeri elkiáltása után tajtékzani kezdett, és többen.

Miután ezek az ut iránya felől Vámbéryval megegyeztek s inkább a kietlenebb és sivárabb utat választották, mint a rablóktól fenyegetettet, — mert mint a zarándokok mondák: „jobb az elemek, mint az emberek gonoszságával megküzdeni“ — a határozat megerősitéseül fejök, hadzsi Bilal, elmondá az eskü, mialatt mindnyájan az ég felé tartották kezeiket, és miután elvégezte, szakállukat megfogták és hangos Amen-t mondtak rá.

Ezek társaságában indult utnak Vámbéry.

—t—

Kis-ázsiai török ház.

Kis-Ázsia a földkerekségének egyik legáldottabb vidéke: a mi gazdasági növényeink és állataink igen nagy része onnan veszi eredetét. Szép tájakban nem kevésbbé gazdag e föld, mint termékenységben. — Az európai utazónak nem csekély élvet nyújt; de élvezetében lesz valami sajátszerü, bámulásféle. Nincs annyira meghóditva ott a természet emberi hatalom által, mint minálunk. Nagy téreken öserdők terülnek, melyekben legfölebb legelő csordák és vadállatok jártak; de fejsze még nem pusztitott. Gyakran lehet vándor csoportokkal találkozni, melyek egy helyről másra költözködnek csordáikkal s tán soha sem fogják meglátni többé az egyszer elhagyott tájat. Még a letelepedett és földiméveléssel állandólag foglalkozó nép is a legtöbb vonásban különbözik tőlünk: más az életmódja, mások szokásai, más öltözete, épitészete. Az ottani épitészet egy példányaként mutatjuk be mai számunkban a hermandsiki házat, mely előkelő török ur tulajdona. Berendezésében főszempontul a kényelem van tartva: termeiben gazdag szőnyegek terülnek; szellős folyósó fut kereken s födeléről messze meg lehet látni, ha valami figyelemre méltó történik a környéken.

—i.

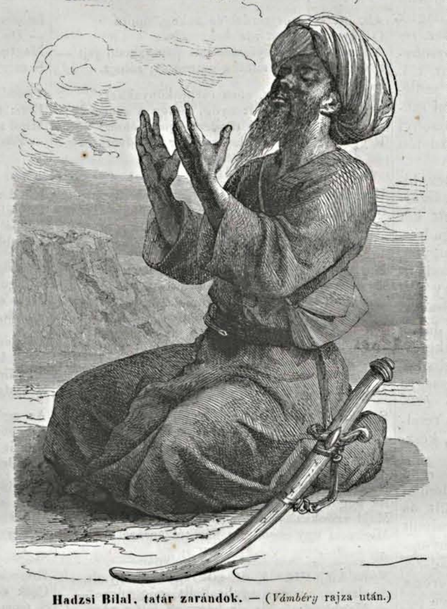

Hadzsi Bilal, tatár zarándok. — (*Vámbéry* rajza után.)

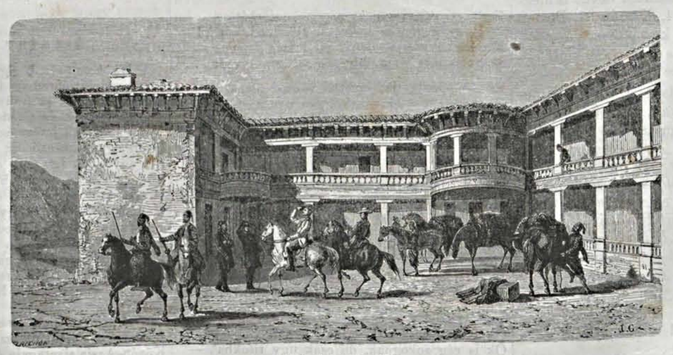

Kis-ázsiai török ház.

A likavai várrom és a rózsahegyi várkastély.

(Liptómegyében.)

Liptó hazánknak kétségenkivül egyik legszebb, legregényesebb megyéje. A megye közepe, melyet a Vág sebesen zúgó habjaival foly keresztül, Hradektől kezdve Rózsahegyig meglehetős tágas völgyet képez, mely termékeny szántóföldeivel, sürün elhintett falvaival és kastélyaival, szép erdőségeivel annyival regényesebbnek tünik fel, mert északról és délről messzelátszó havasok zárják be az igéző panorámát.

Különösen regényes fekvése van a hajdani *likavai* várnak, mely Rózsahegytől északra egy óranegyednyire, magas, kiemelkedett szikladombra épült, ugy azonban, hogy távolabbról még magasabb hegyek, a komor Chots hegy ormai övezik körül. Lerontatása idejéig Liptónak ez volt egyedüli vára, mely a tatárok, törökök s rablók pusztitásai elől a lakosságnak menedéket, még pedig biztost nyujthatott, mert a hradeki vagy máskép liptó-ujvári vár fegyveres ellenség ellen védelmet alig nyujthatott, a rózsahegyi várkastély pedig inkább urilakul szolgált.

Első épitője a várnak legrégibb geographusunk, Bonbardi állitása szerint Corvin Mátyás királyunk volt. De Bonbardi hibázott, mert a vár még I. Károly király korában épült. Mint tudjuk, e királylyal számos főrangu olasz család jött be Magyarországba, például gróf Drugeth, ki később „Homonna“ előnév mellett sokáig virágzó magyar családnak leve alapitója. Azután bizonyos gróf Douch vagy Kouch, ki I. Károly által terjedelmes jószágokkal ajándékoztatott meg. Egy ily adomány-levélből tudjuk meg azt is, hogy Likava várát ugyanezen Douch gróf épitette, s hogy már ekkor a vár feje volt egy roppant uradalomnak, mely számos faluból és városból állván, mindenkor a vár birtokosát uralta. Azonban Douch, a likavai vár első birtokosa mag nélkül halt el, s már Zsigmond király idejében a királyi fiskus kezén találjuk Likavát a hozzá tartozó uradalommal együtt. Később Albert király özvegye, kiskoru fiának Lászlónak védelmére a cseheket behiván s ezeknek több felső-magyarországi várat átengedvén. Likavát is Giskra, a csehek vezére, birta sokáig, s ezek körmei közül csak akkor szabadulhatott ki a vár, midőn Corvin Mátyás királyunk a rabló cseheket összetörvén s Magyarországból kihajtván, a várat is maga részére visszafoglalta. Ez időben, valamint most is, a várhoz tartozó uradalom vadakkal bővelkedő pompás erdőségekkel, különösen fenyvesekkel birván, Mátyásnak kedves tanyája lőn a likavai vár, s a vadászatban gyönyörködő király gyakran meglátogatta azt.

A vár nyugati kapuja felett még sokáig látható volt a Hunyadiak czimere: a holló; valamint Magyar-, Cseh-, Dalmát-, Oláhországok czimereit is lehetett látni, de az évszám már ki nem vehető.

Mátyás után, ennek természetes fia János birta a likavai uradalmat és várat mint liptói herczeg. Ennek halálával a birtok ismét a királyi fiskus kezére kerülvén, I. Ferdinánd Pekry Lajos magyar főurnak adományozta mind a várat, mind az uradalmat, ki 1534-ben az egész várat kijavittatta és tetemes ujabb épitkezéseket tett. A belső vár kapuján e szavak valának olvashatók:

„*Arma Magnifici Dni Ludovici Pekry de Petroma Supremi Capitanei Regiae Martis.*“ — „*Arma Illustris Dominae Sophiae, Ducis Nassoviae Russiae.*“ Mind a két oldalon az évszám mellett MDXXXIV., a Dávid zsoltárából következő ének állott: „*Nisi Dominus custoditerit civitatem, in vanum laborat, qui custodit eam.*“

Pekry után Krusith János birta Likavát. Majd ennek özvegyét Pálffy Katalint Illésházy István vette nőül, de ez magtalanul halván el, a várat egyik rokonának, Illésházy Gáspárnak, hagyta, előbb fiának fogadván őt. A keleti várkaput és bástyát ez épitette azon időben, midőn a svéd seregek a szomszéd Szilériát és Morvaországot dulták, mint ez a kapu feletti feliratból látható.

Illésházy Gáspárnak két fia maradt, u. m. György és Gábor. Ezek közül Gábor Likava várát Tököly Istvánnak zálogositotta el. Ez időben Tököly István leggazdagabb főur volt Felső-Magyarországban. A pompát igen szerette, épitkezni nagyon szeretett, s mindig az akkor divatozó európai izlés szerint. Likava felékesitésére sokat költött, s elmondhatjuk, hogy e várnak fénykora Tököly István idejére esik: akkoron a várat délre és északra kellemes kertek övezték körül.

Mily pazarul költhetett Tököly e várra, kitetszik onnan, hogy a külvárhoz egy gazdag forrást csatolt, odáig nyuló 3 ölnyi széles és boltozatos bástyák segedelmével. És e bástyasorozat oly erős volt, mintha csak természetes tömör sziklából állott volna, ugy hogy midőn a vár 1707-ben II. Rákóczi Ferencz parancsolatjából lerontaték, az egész bel- és külvárnak lerombolása kevesebb munkába és időbe került, mint a forrást tartalmazó bástyázat ledöntése. Ez okból a köznép maiglan beszéli, hogy az említett bástyázat épitése alkalmával Tököly az egész környéken összeszedette a tojásokat s homok helyett tojásfehért használtatott, s a czement készitésére nem vizet, hanem bort forditott. Annyi bizonyos, hogy egykoru irók tanusága szerint e bástya épitése Tököly Istvánnak 60,000 rénes pénzébe került, mi akkor roppant értékü summa volt.

Tököly Istvánról Tököly Imrére szállott a vár és uradalom, hanem ez hűtlenség vétkébe esvén, mindakettőt elvette a fiskus, s egész a mai időkig a királyi kamara birja a szépen jövedelmező uradalmat. Szántóföldje nem sok van ugyan, de annyival szebbek kövér rétjei és legelő havasai, ugy hogy 1863 ban ezek és a regálék 19,319 forint tiszta jövedelmet adtak a kincstárnak, a fenyvesek pedig, de már a hradeki uradalommal együtt 126,600 forintot jövedelmeztek, szintén minden költség levonása után.

Likavatól délre óranegyedre fekszik *Rózsahegy* mezőváros a Vág folyó mellett 2500 lakossal. A Revucza vize itt ömlik a Vágba, s mivel a szepesi, turóczi, zólyomi, árvai országútak e városnál jönnek össze, tehát kereskedése élénk. Rózsahegy Palma történetirónk születéshelye. Nevezetesebb épülete a piaristák szentegyháza és kollegiuma, s a város keleti részén a régi várkastély.

Mivel Rózsahegy mindig a likavai uradalomhoz tartozott: a városnak és várkastélynak is azok voltak urai, kik a likavai várat birták. A várkastély kapuja felett e felirat olvasható: „*Magnificus Dominus Johannes Krusith de Ipoglava Comes Comitatus Lipt. Sacr. Caes. Regiaeque Majestatis Consiliarius et in Regno Hungariae Magister Curiae;*“ bal oldalon: „*Generosa ac Magnifica Domina Catharina Pálffy de Erdöd consors Magnifici Domini Johannis Krusith, Anno salutis CIƆIƆLXXVII.*“ E feliratból gyanithatni, hogy a várkastély első épitője Krusith János volt. Később 1586-ban Illésházy István és neje második kaput is épittetett. E várkastély történelmi nevezetességéhez tartozik az, hogy 1622-ben april hóban Bethlen Gábor és II. Ferdinánd közt a béke megköttetvén, Révay Péter koronaőr a magyar koronát az ecsedi várból Trencsénbe vitte s útközben darabig a rózsahegyi várkastélyban tartózkodott. Ugyane kastélyban Illésházy István Báthory Gábor erdélyi fejedelmet, ki Prágába Rudolfhoz volt menendő, gazdagon megvendégelte. Végre azt is megemlithetjük, hogy 1616-ban Bethlen Gábor Brandenburgi Katalint magának nőül jegyezvén, a menyasszony nagy pompával vitetett Trencsén- és Liptómegyén keresztül Kassa felé, s útjában egy éjet a rózsahegyi várkastélyban töltött. A likavai vár lerombolása után a sorstól a rózsahegyi várkastély megkiméltetett ugyan, de hajdani pompája elenyészett, a fényes kastély pusztulásnak indult, annyira, hogy a diszes termek sóraktárul szolgáltak később. Sic transit gloria mundi!

F. E.

Likava vara. — (*Keleti* Gusztáv eredeti rajza.)

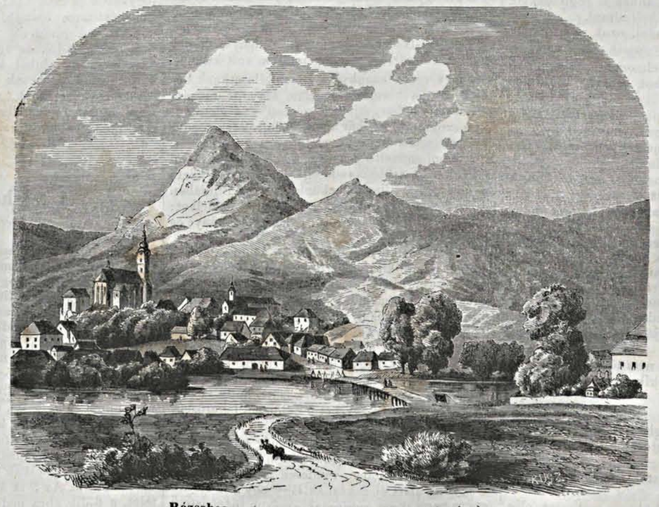

Rózsahegy város. — (*Keleti* Gusztáv eredeti rajza.)

Megyei börtönélet Magyarországon.

(Vége.)

Legtöbb helyen a megyéknél *dologház* is van a börtönökben. Pestmegyében például katonaruhák varrását tanulják a rabok és ki eléggé megtanulta, az keres is e dolog mellett valamit. A kereset mennyisége igen aránytalan, a mennyiben ez az egyének ügyességi és dologképességi arányától függ. Némelyik megkeres egy hónap alatt 20 forintot is, melynek azonban csak fele az övé s a másik fele a megyéé. Ez nem a legigazságosabb, de azért ugy van. E pénzből a rab szintén csak felét használhatja fel s a másik felét megszabadulásakor kapja ki egy összegben.

A dologházbeli raboknak az az előnyük van, hogy hozathatnak maguknak naponkint egy-egy meszely bort vagy félmeszely pálinkát és azonkivül meg van nekik félig engedve a dohányozás is, de csak a bennlevő munkavezető szabómesterektől, kik igen nagylelkü embereknek tartatnak e miatt. Ha a börtönészt hallják jöni, a pipákat mind zsebre dugják. Ez már igy a szokás és kötelesség, bár a börtönész azt jól tudja, hogy ők pipáznak. Az az előnyük is van még e dolgozóknak, hogy a ki meg tudja nyerni a munkavezető szabók jóindulatát, annak szabad olykor felkérni őket valami kis szivességre, mely leginkább bor, dohány és kártya beszállitásából áll. Ha valamely rab nagyon ismeri a szabómester nyelvét, még azt is képes kieszközölni, hogy egy tiltott levelet adjon a postára, melyet feleségének vagy gyermekének irt.

A dologházból szivárog a börtönbe legtöbb világi és politikai hir. Igenis, politikai. Mert ne higyje senki, hogy a rabok nem politizálnak, főképa kiknek hosszan tartóbb büntetés-idejük van még hátra.

A dologházban néha munka közt a legnagyobb politizálás foly. A szabómesterek ebben a *tekintélyek*, kik csupa humanitásból olykor olykor leereszkednek a rabokkal még politizálni is. Ők hozzák kivülről a legujabb politikai hireket s aztán van dolga az okoskodásoknak.

Érdekes volna az efféle tanakodásokat papirra tenni, melyek leginkább háborui jóslatokból állanak. Ujabb időben Napoleon képezi a beszélgetés legfőbb tárgyát; no, meg a muszka! Ez iránt nagy respectusuk van.

Legérdekesebb képet tár azonban szemünk elé azon börtöni napi időszak, midőn este a bör-

tönöket bezárták s a rabok egész otthonos háborítlanságban érzik magukat.

Ilyenkor kiki saját kényét követi. Első dolog azonban, miután a *gyertyázás* tiltva van éjjel, az ablakot jól bepokróczozni, hogy az alant járó örök észre ne vegyék a gyertya-, illetőleg a mécsvilágot. Aztán a legkényelmesebb toilettre vetkőznek, (de csakis nyári időben, mert télen mindenüket magukra öltik!) és a ki pipás, az mindjárt pipára gyujt. De, tudja Isten, itt az is megtanul pipálni, a ki sohasem pipált odakünn.

Az alsóbb rendü rabok elkezdenek aztán kártyázni (persze, csak ugy puffra), mig a többi vagy valamit farag, vagy levelet ír, vagy nagyot nyujtózik és a lábát vakarja. Akad köztük olyan is, a ki ilyenkor imádságos könyvét veszi elő és oly áhitatosan imádkozik, mint egy mohamedán. Nagyot néz azonban, ha a kártyázók közül az egyik egy kacskaringós káromkodást dörög mellette, a miért kártyája roszul szolgál. Ez igen ellenkezik az ő hangulatával, de szólni azért nem szól, mert jól tudja, hogy az hiába volna.

A felsőbb rendü rabok szobájában is ilyenkor mind oly dolgok történnek, miket napközben nem lehet szabadon üzni. Itt is szokásban van a kártya, sőt a sakk is, csakhogy itt már krajczárba megy a játék s azért több lélekkel foly. A pipa azonban itt sem hiányzik egyiknek szájából sem. Hárman-négyen a játékkal vannak elfoglalva, mig a többi közül (mert ilyenekből is van egy-egy szobában 7—8 darab) az egyik, hanyattfekve s fejét a világosság felé fordítva, olvas, a másik csizmáját tisztitja, a harmadik egy inggombot varr fel, vagy valamit firkál és el-elgondolkozik utána. Ez utóbbiról azt hinné az ember, hogy valami sültelen poétafiu, oly inspirált arczokat vág, — hanem tudná, hogy rab, és pedig megyeházi rab. E kettőt nem lehet összeegyeztetni és igy nem is érdemes tovább törődni vele. A körülményeket ugy sincs a ki elmondja róla, ha volnának is.

Igy foly itt az élet, mig végre kiki megelégli és befejezi estéli fogalmozását. A kártyázók is kimondták már az *utolsó* három osztást és mindenik nyugodni készül. A lefekvés itt csak annyiból áll, hogy a ki eddig állott, az megdűli magát, és — ha tud, alszik. Az ágyat nincs miért megvetni, mert nem áll egyébből, mint egy szalmazsák és szalmapárnából, miket egy héten egyszer szokás — felrázni.

Már mindnyájan lefeküdtek, de még egyik sem alszik. Erre van idejük nappal is, és azé a dicsőség s a boldogság, ki ezt legbővebben teheti. A kártyázók ujra kimondják az utolsó három osztást, most már negyedszer, de most már legutóljára. Végre csakugyan annak is vége szakad. A gyertya ugyis drága; el kell oltani.

A kik nem tudnak aludni, azok rágyujtanak és hallgatják, ha egyik vagy másik mesél valamit.

A mesék és élmények elmondása itt nagyban szerepel, és az ily időszakot szokták erre felhasználni.

Egynap egyik, másnap másik tartozik valamit elmesélni, legyen az igaz, vagy nem igaz, az mindegy, csak ostobaság ne legyen, mert ezért kiugratják az ágyából az illetőt.

Egyik tehát elkezd mesélni, mig a többi a sötétben hallgatja és pipázik.

A mese foly, foly s a többi hallgat mint a hal.

Az álom azonban lassankint elfogja a hallgatókat és lassan-lassan a mese egyhangu zaja mellett a sötétben egyenkint elalusznak.

Az illető meséló még folyvást dorombol és szinte belehevül, ha valamely érdekes jelenetet mond el. Mikor ezt elmondta, várja, hogy valamelyik legalább egy megjegyzést tesz rá, vagy felsohajtoz.

Ez azonban egyátalán nem történik.

„No, hát — kiált nekik — erre még csak nem is szóltok?!“

Semmi hang.

Hallgat tovább és meghallja, hogy itt is, ott is már hortyognak a tisztes hallgatók. Ismét kiált:

„Hát mindnyájan alusztok már?! Hé!“

Semmi hang.

„Üssön belétek a ménkű!“ — szól most, alig alig hallhatóan, mert röstelli, hogy a falaknak beszélt, és aztán megfordul és maga is mosolyog a dolgon.

Másnap aztán jól összeszidja őket, hogy hogy' mertek elaludni; és jutalma az, hogy jól kikaczagják.

Ez azért máskor is megtörténik.

Igy foly a börtöni élet, melyből láthatja az olvasó, hogy nem oly sötét az, mint a minőnek látszik.

A mi sötét van benne, az külsőleg nem nyilvánul, legfelebb ha két bizalmas ember akad, kik feltárják egymásnak fájdalmaikat és sérelmeiket.

A mi e szegény bünhődő emberiséget illeti, még legsötétebb azon tapasztalás, hogy a börtöni élelmezés s általán az egész rendtartás igen hanyag alapokra van fektetve. Erről azonban nem nekünk tisztünk szólani, és csupán annyit jegyzünk meg, hogy jó volna, ha a felsőbb kormányzat jobban ügyelne arra, hogy a börtöni életrend kezelői minél erősebb ellenőrzés alatt legyenek, és egy zsidó bérlő ne adhasson kénye-kedve szerint (egy kis áldozat mellett) minden moslékot szegény szenvedő embertársainknak. Remélhetjük is, hogy az ujabb átalakulási rendszer ez ügyet lelkiismeretesebb figyelme alá veszi s a mennyire lehet, könnyitni fog e nyomorgók sorsán.

Nagyobb büntetés már nem kell, mint megfosztani valakit szabadságától, mely a világon a legdrágább még a féregnél is! *Benedek Aladár.*

Az ausztráliai vadak életéből.

(Eredeti közlés.)

Doctor Kempf hazánkfia leveléből közlünk, multkor tett igéretünkhöz képest, némelyeket az ausztráliai benszülött vademberek életéből és szokásaiból, kiket lakhelyükről *Bushmen* (erdei emberek), szinükről pedig *Blackfellow* (fekete legények) néven szoktak nevezni az Ausztráliába bevándorlott, többnyire angol európaiak.

E vadak, kik között az európai bevándorlóknak oly roppant erőfeszitésbe s hallatlan veszélyekbe került helyet foglalniok, mert a természeti jog-érzettel, vég elkeseredésig őrizték azon földet, mely kezdettől fogva kizárólagos sajátjuk volt, s melyet az idegen, szerintök mindenesetre jogtalanul és rablómódra támadott meg, hogy birtokából az őslakókat kiszoritsa, — e vadak még most is, bár erdeikbe visszaszoritva, apró harczot folytatnak fehér ellenségeik ellen, habár e harcz s vele magok is mind szűkebb és szűkebb tért foglalnak el napról napra. Tömeges föllépteiken s egy-egy fehér telepre vagy csapatra irányzott villámszerü támadásaikon kivül, mint *bushrangers*, erdei rablók, szerepelnek s sok bajt okoznak a rendőrségnek, melynek ellenökben egy saját osztálya: a Black-police van fölállitva s az ehez tartozó *nyomozók* (trackers) oly ügyesek, kitanultak és szivösok a magok mesterségében, hogy tőlök — a kit egyszer üldözőbe vettek, — ritkán menekül. Most közelebbről keritették kézre, hosszas kergetés után, a legfélelmesebb két erdei rablót, a Clarke-testvéreket, Jonnyt és Tommyt, kiknek fejére már 5000 font sterling jutalom volt kitüzve.

Egy része azonban a Blackfellow-knak békésen él s a kormány védelme alá adta magát; ezeket nem háborgatják természeti vad életmódjuk s szokásaikban, bár a civilisatio rendre-rendre érezteti rajtok majd jó, majd gonosz befolyását. Egy, némi müveltségre szert tett s angolul is jól beszélő erdei rabló mondá egyszer a többi közt: „az európai civilisatio nekünk a szent Bibliában három istent hozott, atyát, fiut és szent lelket; de három ördögöt is hozott: pálinkát, dohányt és bujakórt.“

Az angol kormány védelmén kivül saját nemökbeli fekete királyaik is vannak, kik nagy fölényt gyakorolnak alárendeltjeik fölött s igen rettegett hatalmasságok. Ilyen pl. Joowoomba vidékén a hatalmas és erős, Fekete Péter (strong Blackpeter) király, ki rézpánczélt visel meztelen testén s magasra ágaskodó tollakat borzas hajában; ha 10—12 kegyetlen testőrével, kik egyszersmind bakói szolgálatot is tesznek, megjelenik valamelyik alárendelt törzse között, hogy végrehajtásokat tétessen, reszketnek előtte a legerősebbek is.

Az *erdei emberek* életmódja még most is nagyon kezdetleges. Házban soha sem hálnak, hanem kinn a szabad erdőben, rendesen a sürüt keresik s nagy fák alatt éjszakáznak. Egy egy tisztás közepére nagy tüzet gyujtanak, s mert a tüzet isteni ellemként: tisztelik, — azt körül rakják a földre körben leszurt láncsáikkal, magokra huzzák rendesen Oppossum (zacskós állat) bőréből készült öltönyüket, fejőket a sürübe dugják, lábbal a tüznek fordulnak, s rendesen háton fekve aluszszák át az éjt. Ha ébren pihennek, a földre ülnek le, lábaikat török módra keresztbe vetve, derekukat mereven tartva, s rendesen pipázva.

Karjaik és lábaik többnyire iszonyu sványok, csupa csont és bőr, de azért rendkivül erősek, mi kiváltkép kitünik fegyver-forgatásaikban. Érdekes lesz fegyvereikkel s harczolási módjukkal megismerkednünk. Ha küzdelemre készülnek, legelőször mindjárt láncsájukat ragadják kézbe; e láncsák csupa fából vannak, élesre és hegyesre faragott véggel; faragás közben s mikor elkészült is bebedugják a tüzbe, hogy keményre edződjék. Félelmes fegyver kezökben, mert oly erősen dobják, hogy egészen is keresztülszurja az ember vagy állat testét, a mire czéloztak. A mint egyikök a láncsát kapta, a másik már nyul a pajzsa után, mely könnyü fából készült s kék és fekete szinre van festve, teknős görbeségü, hogy a kar jól bele görbülhessen. A láncsa-vető mellett ott áll a feleségе s mihelyt eldobta a láncsát, szalad érte, hogy visszahozza urának, vagy is inkább összeszedje az ezalatt villámgyorsasággal dobált többrendbeli láncsákat. — Mikor már a láncsából kifogytak, következik a második fegyver, mit ők Nalle-nalle-nak neveznek; nem egyéb, mint egy jó nagy és kemény buzogány, melynek gombja vége hegyesre van élesitve, néha üveg-él van bele alkalmazva, hogy annál mélyebben s veszélyesebben lehessen vele metszeni. Mikor már erre a fegyverre kerül a sor, egymás *gyapjába* (hajába) kapaszkodnak balkézzel, a jobbal pedig ugyan csak kopogtatják egymás fejét, vállát, hátát, mellét, a hol érik, mind addig, mig vagy megölik egyikét a másikat, vagy mindkettő lankad s akkor (többnyire feleségeik közbejöttére) béket kötnek s akkor aztán minden el van feledve. — Harmadik fegyverök a *boomarang*, ez egy két lábi hosszu, sarló módjára görbitett vaskés, fanyélen, melyre erős és hosszu zsinor van kötve. E fegyvert lesen használják, kivált ha üldözve vannak, vagy ha rabolni indulván, pl. juh-falka ellen, a pásztort akarják eltenni lábaló. Nyelénél fogva, zsinórját megeresztve, 100 lépésnyire is eldobják s ugy tudnak vele czélozni, hogy épen oda vág hegyével, a hova akarták. Azon pillanatban, a mint a fegyver hegye a czélba bevágódott, hihetlen erővel visszarántják a zsineget, ugy hogy képesek egy ember fejét levágni, vagy pl. mellén, hasán, halálos hasitást tenni vele. Mindez egy pillanat müve; és borzasztó és bámulatos nézni, hogy repül oda és vissza az elhajtott s visszarántott fegyver; és az erő, az ügyesség, a czélzás és visszarántás pontossága csodálatra ragadják az embert. Negyedik fegyverök a *tomahawk* nevü kurta nyelü kisbárd, melyet faágak vagdalására s házi szükségre szintugy használnak, mint fegyverül. Ilyet az angol kormánytól kapnak minden évben május 24-kén (a királyné születése napján) ajándékban; ez ősi fegyverök és eszközük; azelőtt kőbül voltak magok-készitette baltáik, most jó vasból készitve kapják a kormánytól. — Ugyanakkor kapnak évenként ajándékban egy vagy két *blanket*-et is, azaz fehér gyapjuból készült pokrócz-szerü takarót; ezzel tartoznak befödni testöket, ha városokhoz közelednek, mivel *otthon* (erdeikben) vagy egészen meztelen, vagy az opossumbőrrel csak igen gyarlón takargatva járnak.

(Vége következik.)

A tej hamisitása.

(Vége.)

Igy tehát a tudomány segélyével, a tejhamisitás fontos kérdése meg volna oldva. Azonban minden attól függ, hogy a vizsgáló eszközök tökéletesek legyenek. Mit a Vergette-féle tejfelmérőre megjegyzénk, az a Quevenneféle tejmérlegre nézve is áll, hogy tudnüllik a vizsgálat annál biztosabb, ha avval a nagyitó-üveggel való vizsgálatot is összekötjük, minthogy ennek segélyéve a tejben uszó zsirgolyócskák nagyságát és számálegjobban összehasonlithatjuk. Minél zsirosabb azaz minél jobb a tej, annál számosabban és nagyobban mutatkoznak a zsirgolyócskák a nagyitóüveg alatt; és megforditva, minél vizesebb és soványabb a tej, annál ritkábbak és apróbbak benne a zsirgolyócskák is, mint ezt az *5-ik és 6-ik ábra* mutatja. Az 5-ik ábra egy csepp jó és kövér tejet, a 6-dik ábra pedig egy csepp rosz és vizes tejet mutat, mindkettőt 630-szor nagyitva. — A nagyitó üveggel való vizsgálatnál természetesen különös figyelmet kell forditanunk arra, hogy a tejrétegek az üveg alatt egyenlő vastagságuak legyenek; mert különben azon csalódásnak leszünk kitéve, melyet már fenebb emlitettünk.

A fenebbiekhez még csak egy fontos vizsgállati eljárást látunk szükségesnek hozzáfüggesz-

teni és ez a *Zennek* által leirt *vizkémlet*. Ennek végrehajtására Zennek egy kis hengeralaku üveget használ, melynek nyilásába egy különös tölcsér, csőjénél fogva, léghatlanul van beilleszve. A tölcsér szája szükre van készitve, és pedig oly módon, hogy a nyilás dugóval bezárható legyen. E szerint tehát a tölcsércsőn ülő tölcséredény nem azon alakkal bir, mint azt közönségesen készitenі szokás, hanem egy üres golyóból áll, melyen alul, felül nyilás van hagyva; alul azon nyilás, melyből a tölcsérszár kiindul, felül meg az, melyen a folyadék a tölcsérbe töltetik s mely bezárható. A hengeralakú üvegbe, a nyaknál, egy üvegcső van beragasztva, melyben egy hólyagszelep van alkalmazva. Ebből áll az egész készület. Ha az üvegcsőt szopjuk, az üveg belsejében a lég megritkul,

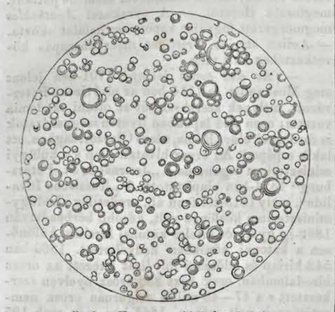

5-ik ábra. Egy csepp jó és kövér tej.

s ennélfogva a tejben foglalt vizes folyadékot kényszeritjük, hogy a tölcsérben foglalt szürőn gyorsan átnyomuljon, és igy a tejben foglalt vizmennyiséget rövid idő alatt nagy biztossággal meg lehet ismerni.

A Zennekféle eszköz egyike a legalkalmasabb és legczélszerübb tejkémlőknek, mely a rendőrhivatalnokok igényeinek is megfelel, a mennyiben kevés időt igényel és sok előismereteket nem kiván. A vizkémlés minden vegyi kémlések közt a legfontosabb, mert a tapasztalat azt tanusitja, hogy a viz a tej meghamisitására leginkább használtatik, és különben is tudományosan ki van mutatva, hogy minden más vegyiték vagy azonnal az izlés által megismerhető, vagy pedig oly költséges, hogy a hamisitás többe kerülne, mint a mennyi jövedelmet hozna.

De egy más körülmény is hathatósan ajánlja

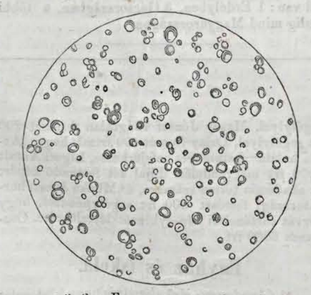

6-ik ábra. Egy csepp rosz és vizes tej.

a Zennekféle kémlést. Ugyanis a tejet minden nagy városban nagyon tisztátalan állapotban szokták árulni. A fejő szolgálók nem tartják tisztán kezöket, a tehenek tölgyét nem mossák és nem tartják tisztán, a tejes edények tisztaságára keveset ügyelnek, a tehén lábainak és farkának mozgatása által szemetet ver a tejbe stb., szóval sok oly tisztátalan vegyülék jut a tejbe, mi annak fajsulyát könnyen megváltoztatja. Hogy mindezek legkevésbbé sem szolgálnak arra, hogy a tej iránt nagyobb étvágyat gerjesszenek a vevőben, önként értetik. Minthogy tehát mindezen bajokat más uton elháritani nem lehet, legalább avval lehetne segiteni a dolgon, hogy az efféle tisztátalanságkedvelők büntetés által utasittatnának tisztaságra; és ily esetekben a Zennekféle tejszürő a legbiztosabb utmutató volna.

A viz főhamisitószere ugyan a tejnek, de nem az egyetlen. Még más különböző vegyitéseket is szoktak használni, de ezeket sokkal könnyebben meg lehet ismerni, minthogy már magokban véve egészen idegenek a tejtől, holott a viz a tej egyik alkatrészét képezi. Hogy a vizzel nagyon megkeresztelt tej rendkivül nagy ritkaságát eltakarják, vagy hogy a rosz tejnek jó tej kinézését kölcsönözzék, *keményitőt* vagy más *lisztes* anyagokat szoktak keverni közéje. Az efféle hamisitást azonban nem nehéz felfedezni, mert, ha egy csepp jódtincturát vegyitünk hozzá, a tej azonnal sötétkék szint vesz föl. Egyébiránt az efféle hamisitást azáltal is megismerhetjük, hogy a tejbe bemártott és függélyes irányban kihuzott szalmaszálon a tejcsepp feltünően *hosszu alakban* marad függve, mi a mesterséges megsüritéstől van. Ha az ilyen tejet finom lenrongyon *átszürjük*, a rongyon a tészta vissza fog maradni. Egyébiránt nem lehet tulságosan üzni e hamisitást, mert különben a tej felforraláskor péppé változnék.

Nem ritkán megtörténik az is, hogy a rosz lelkü kereskedők *krétával* vagy *krétavizzel* hamisitják meg a tejet. Ezen csalást is könnyen meg lehet ismerni. A vizsgálat legegyszerübb és négis biztos módja a következő. A kétes tejből bizonyos mennyiséget addig kell főznünk, mig abból a viz-részek mind elgőzölögnek. Ezután a hátramaradt tömött részeket hamuvá kell égetnünk. Hasonló mennyiségü hamisitatlan tejjel ugyanezt kell cselekednünk, és végre mind ennek, mind a gyanus tejnek hamvát meg kell mérnünk. A hamisitott tej hamva jóval nehezebb fog lenni, mint a hamisitatlané. A hamisitatlan tej hamva csak legfelebb $^{3}/_{10}$ %-át teheti a vizsgálat alá vett tejmennyiségnek.

Gyakorta előfordul azon eset is, hogy a tejet olajtartalmu magból (például kendermagból, édes mandolából) készitett *fejettel* (emulsióval) hamisiják meg, miáltal a tej szép fehér szint és édességet nyer. A hamisitás ezen nemét azáltal lehet megismerni, hogy ha a tej felfőzetik és meghül, felületén olajos cseppek képződnek. Egyébiránt ez történik akkor is, ha a tej nagyobb távolságról szállittatott és nagy rázódást szenvedett. Ez esetben azonban a vaj egy része is kiválik.

Mennyire ment már a csalók ravaszsága, a következő példa mutatja, mely az előbbi években Párisban gyakran előfordult. Itt ugyanis oly tejet árultak a piaczon, melyről minden felet leszedtek és hogy e hiányt látszólag kipótolják, megfőzött *ürüvelőt* sodortak össze és azt vegyitették a lefelezett tejhez. E mesterséges pótlék által a tej oly kinézést nyert, melylyel a természetes kövér tej bir. Azonban a nagyitó-üveg élesebb szeme ezen finom csalást is leálczázta; és nem is nehéz ezen mesterséges tejet a természetestől megkülönböztetni. E hamisitványnál ugyanis azon zsirgolyócskák helyett, melyek a tejnek javát képezik, s melyeket az *5-ik* és *6-ik ábra* mutat, a velőmaradványok egészen más kinézéssel birnak, mint ez a *7-ik ábrán* kivehető.

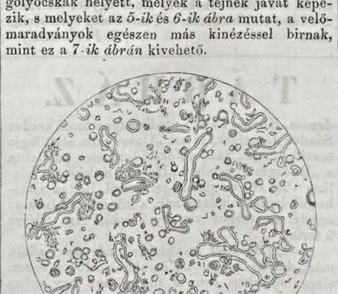

7-ik ábra. Ürüvelőből készitett mesterséges tej.

Pár év előtt *Brunner* tanár egy uj módszert hozott javaslatba, melynél a nagy pontosság és könnyü kivihetőség előnyei egyesülve vannak. Ezen vizsgálati mód sem olyan, hogy az közvetlenül a város kapujánál kivihető volna, hanem a tejárusoktól egy hites szakértőnek be kellene szedni a megvizsgálandó próbákat, ki azokat aztán a következő napig megbirálná. Ezen uj módszer a vizsgálatnál csak a vajmennyiségre van figyelemmel, azon helyes föltevésből indulván ki, hogy a vaj a tej jóságának meghatározásánál oly módon szolgál irányadóul, mint a szesztartalom a bor jóságának meghatározásánál. Az eljárás következő. A megvizsgálandó tej jól kihevitett, darabosra tört faszénnel elegyittetik össze és mérsékelt melegen megszárittatik. Ezen eljárás által a tejben foglalt viz elgőzölög, a szir pedig a szénporra tapadva marad. Ezután aetherrel a szénporból a vajat kihuzzák, az aethert elgőzölögni hagyják és a tisztán hátramaradt vajat megmérik. E vizsgálat, ha gondosan és lelkiismeretesen hajtatik végre, s vele a nagyitó-üveggel való vizsgálatot is összekapcsoljuk, teljesen megfelel a szükségnek. Csak azon kifogást lehet ellene tenni, hogy az olajjal tett hamisitásokat nem lehet általa megismerni. Egyébiránt a faolajjal való hamisitástól nem is kell nagyon tartanunk, mert a ki friss faolajjal akarná a tejet hamisitani, annak a hamisitás költségesebb és nehezebb volna, mint az abból nyerendő haszon. S ha találkoznék is kereskedő, ki üzné a hamisitás e nemét, az igen nagyon különben sem terjedhetne el, mert a tejen az olaj szagát és izét igen könnyen meg lehetne ismerni. De különben is az efféle hamisitás a fogyasztókra nézve nem volna oly káros és ártalmas, mint a fennebb emlitettek, mert tudjuk, hogy Olaszországban és más déli tartományokban a faolaj már régen a vaj helyét foglalta el.

Végre még nem hagyhatjuk megemlités nélkül, hogy több helyen a *„körömpróba“* mint tejkémlőszer emlittetik. Ha egy csepp tejet körmünkre cseppentünk, és az körmünkön mint egy kis hegy, ugy marad, akkor a tej jó; ha pedig szélyelfoly, akkor meg van ritkitva. Ez azonban teljes tudatlanságon és balgaságon alapszik. Ily módon nem a tej jóságát mérjük meg, hanem körmünk „megnedvesithetőségét,“ azaz annak nagyobb vagy kisebb nedvességét és folyadékokhozi viszonyát. Mindenki meggyőződhetik a felől, hogy a tiszta kutviz, vagy kávé, vagy thea, vagy sör stb. körmünkön ép oly módon és azon csepp-alakban megáll, mint a „jó“ vagy „rosz“ tej. Ezen próbának tehát épen semmi alapja nincs.

Dr. *Bardocz Lajos.*

Egyveleg.

** *(Guyon tábornok sirja,)* mint a „F. L.“ egy konstantinápolyi levelében olvassuk, nem Scutariban, mint azt eddig hibásan irták, hanem Scutari mellett Hárem-Iszkelesziben van, mely a Fehér- vagy Marmora-tenger egyik déli kiktője. Itt terül el a tenger partján egy szép angol temető, tisztaság és rend van benne mindenütt. Vakitó fehér márvány-kövekkel jelezvék az egyes sirhantok. A krimiai hadjáratban elesett angol katonák szép sirkövétől alig 4 ölnyire, a tengerpart felé, sürü fák között fekszik Guyon. Siremléke egy földre fektetett kőlapból áll, rajta következő magyar föliratta l: „Itt nyugszik Guyon Richárd gróf, török fötábornok, Francziaország ivadéka, Angolország szülöttje, Magyarország vitéze. Meghalt oktober 11-kén 1856. élete 44-dik évében.“ A fák az egész gazdag temetőben legszebbek az ő sirján.

** *(Érdekes pör.)* A „Buda-Pesti Közlöny“ julius 25-ki szama hivatalos értesitőjében egy idézet foglaltatik, mely sz. kir. Pest városa törvényszékénél beadott következő kereset folytán tétetett közzé: Az 1849. év oktober vége felé, midőn a politikai nézetekérti befogatások és üldözések valának napi renden, Közzel, most Koltay Jakab, pesti ügyvéd felkereste néhai Merx József, pesti polgári mészáros mestert, és azon álhirrel rémitette el, mintha őt egy bizonyos, előtte ismeretes Blum János nevü spitzli denunciálni akarná, ha csak általa t. i. Közzel által 2000 ftrot nem fizetne. Közzel ezen elrémítése Merx Józsefet arra birta, hogy házát tetemes adósságokkal megterhelte, sőt üzleti készleteit is haladéktalánul eladta, és az ekkép összeteremtett pénzt Közzelnek kézbesitvén, ugyanez Merx Józsefnek egy egyességi okiratot adott át, — melyben az azt aláiró Blum János elismerte, miszerint Merx József 2000 pfrtot fizetett azért, hogy ellene panasz, vagy denunciáció ne tétetnék; — ezen okmányt tanuk is aláirták, s ezek közt Közzel is. — E felett ugyancsak az 1849. évi oktober 28-ról Közzel egy általa sajátkezüleg irt más okmányt is készbesitett Merx Józsefnek, hogy ez által ártatlanságót igazolhassa. Most tehát az időközben elhunyt Merx József örökösei kérik az eredetben bemutatott két okmány és a kihallgatandó tanuk vallomásai alapján Blum János és Közzel Jakabot e tartozatlanul fizetett 2000 frt vissza fizetésében elmarasztani.

** *(A szultán tiszteletére)* Londonban rendezett ünnepélyek egyike, az indus kormánypalotában adott fényes bál, szomoru véget ért. A török követ Mussurus nejét, született Vogoriden herczegnőt rögtöni szivbajválság fogta el, mely alatt lero-

gyott s mialatt hazavitték, meghalt. Madame Mussurus kitünő helyet foglalt volt el a főrangu britt körben s özvegységre jutott férje iránt részvét nyilatkozik minden oldalról Viktória királynő példájára, ki első izente meg táviratilag és küldött által is fájdalomérzetét a veszteségen.

** *(Egy élet egy marék sóért.)* Egerben egy szép polgárleány (18 éves), a kútba veszté magát. Egy úri nőnél szolgált, s egy marok sót adván egy szegény asszonynak, amaz annyira megharagudott érte, hogy előhivatta a leány anyját s megverette vele. A fiatal leány ezt annyira szivére vette, hogy nem akart tovább élni.

** *(Az amerikai életből.)* Nehány év előtt Longfellow a hires amerikai költő épen egy nagy munkáján dolgozott New-Yorkban, midőn egy idegen jelent meg és bebocsáttatást kért. A szolgáló kereken visszautasitá; de az idegen nem tágitott, a tilalom ellenére is betért. „Uram, ön meg fog bocsátani nekem, ha elmondom, hogy az ügy, mely önhöz hozott, ép oly nyereséges önre, mint rám nézve. Röviden: czipész-üzletet akarok állitani, melyhez egy költőre volna szükségem, a ki hirdesse üzletemet. Jól megfizetnék értte." — Kitakarodjék! kiáltott a költő; s a czipész sehogy sem tudta elképzelni, hogy lehet ilyen ember a világon, a ki a bizonyos nyereséget eldobja magától.

— *(A franczia ifjuságról.)* A „Revue des deux Mondes" a görög nemzeti ünnepek példájára elképzeli magának a franczia ifjuság hasonló ünnepélyét, s e czélból szemlét tart 325,000 fiatal emberen. Itt van közülök először is 18,106, kik a már többször leszállitott katonai mértéknél kisebbek és köztük sokan csak akkorák, mint az egykori kis dobos fiúk; aztán következik 30,524 mellbeteg, 15,988 sántitó, zsugorban szenvedő, 9100 pupos, lúdlábu, 6934 többé-kevésbbé világtalan, siket, 963 hebegő, 4108 fogatlan, 5114 a sok tobzódás által teljesen kimerült, 2529 bőrbeteg, 5213 golyvás és görvélyes, 2150 nyavalyatörős, buta, őrült, végül 7236 más különféle betegségben szenvedő. Összesen 109,000 ifju, kik a rendes egészségi állapoton alul állanak, mig az egészségesek s az egészségeseknek tartottak száma 216,000-re megy. A korosztályoknak tehát több mint harmada a katonai szolgálatra képtelen.

— *(Furcsa óra.)* A „Fehér hajó" helyiségén egy csillagászati óra van közszemlére kitéve, melynél az a nevezetes, hogy egész szerkezete kenyérdarabokból van összeállitvá s pontosan jár. A kerekek, számlap, tok s a sulyzó csupa kenyérből van; csak az óraszám van szalmából, az inga pedig fából készitve. Egy szerencsétlen bécsi kereskedő készitette, fegyházban való tartózkodása alatt minden segédszer nélkül, csupán egy közönséges késsel, s most mint fogságának müvét közszemlére bocsájtá, igy keresvén mindennapi kenyerét.

— *(Szultáni látogatások Budán.)* A hajdani török szultánok, ha keresztyén országokba utaztak: 2—3 százezer főből álló hadsereget, 300 nagy ágyut hoztak magokkal. Velök volt a birodalom egész kincstára s kiséretökben a világ legvitézebb gárdája: a 12 vagy ennél is több ezer janicsár. A hatalom és hóditás fénye és eszközei vették körül, mintegy annak jeléül, hogy Törökország és a többi európai országok közt béke nincs. Most ellenkezőleg kelet ura nem jelen meg több fénynyel, mint más uralkodók. Békeszeretetének legnagyobb bizonyitéka ezen utazás nem csak azért, mivel fegyveres erő nélkül utazik, hanem mivel főczélja volt: nyugati Európában a béke csodáit szemlélni meg a párisi kiállitáson s a jelenkor legnagyobb nemzetének, az angolnak óriási fővárosában. Föltéve koronáját mindezeknek az, hogy utjába ejtette a német császárok, a hajdani szultánoknak ezen egykori örökös ellenségei székvárosát, Bécset is. — Budavára — ha érezne és szólani tudna — tán nagyobb csodálkozással tekintene alá a szultán mostani megjelenésére, mint a harczias Szulejmánéra. Régen is többnyire nem egészen tekinté ellenségnek: félig félelemmel, de félig bizodalommal látta a szultán érkeztét.

1526-ban, kevés nappal a mohácsi ütközet után érkezett a nagy Szulejmán szultán a Gellérthegy tövébe. Budának akkori fölégetése a török sereg rendetlen portyázói által — a szultán akarata ellen történt. Szulejmán a gyujtogatások előtt Ibrahim nagyvezérével föllovagolt Budavár megszemlélésére, mely nagyon megtetszett neki, s Mátyás palotájában tarta a mohácsi diadal megünneplésére lakomákat. Később, midőn a szultán János királynak adta volt át a várat, a török diplomaták azzal bizonyiták a szultánnak Budavárhoz való jogát, hogy abban Szulejmán meghált volt, s minden ilyen helyhez joga van a törököknek. — 1529-ben kétszer utazott át Budán a szultán: egyszer, midőn Bécset ostromolni ment, s másodszor, midőn onnan visszatért, s egész ünnepélyességgel megkoronáztatta Budán vezérei s főméltóságai jelenlétében a már Székes-Fehérváron ősi szokások szerint egyszer megkoronázott Szapolyait. Szulejmán nem is látta Budát, csak mintegy 12 év mulva, János halála után. Tudva van, hogy ekkor, 1541-ben foglalta el végleg Magyarország fővárosát. — 1513. julius 22-kén, a már merőben törökké lett Buda ujra látta Szulejmán szultánt. S ez volt az ő s a későbbi szultánok utolsó látogatása. Általában Szulejmán óta nem volt Budán többé egy török szultán is.

Budán a várfalak némely részén, Ghül Baba sirján s a fördőkön kivül nincs egyéb, mi török uralomra emlékeztetne. — Pesten meg épen semmi sincs. *(B. P. K. után.)*

—th *(Különböző halálnemek.)* Az életből való kiköltözés sokféleképen történik, mig az abba való bejutás csak egy uton. *Anakreon,* mint a hagyomány tartja, egy szőlőmag elnyelése következtében fult meg. — A *braunau-i polgármester* egy lépcsőzeten fölfelé haladtában elfeledé hosszu szakálát fölemelni s abba belébotolva, leesett s nyakát törte. — *Lady Russel* ujját egy gombostüvel szúrta meg, s ez halálát okozá. — Egy *apród,* ki a lépcsőzeten forró körtvékkel telt tálat vitt fölfelé, a körték közül egyet gyorsan el akart költeni s ennek folytán rögtön szörnyet halt. — *II. Henrik* franczia király gyakorta forgott lándzsatusában, a nélkül, hogy valami baja történt volna s mégis egy szálka, mely Montgomeri gróffal vivott versenyharcza alkalmából szemébe pattant, megfosztá életétől. — A syrakusai *Agathokles* megmérgezett fogvájót kapott s ez halálát okozta. — Aelian szerint *Aristides* macskaharapás következtében halt meg.

— *(Az első orosz hirlap)* 1701-ben jelent meg Moskauban és 1714-ben az első Szent-Pétervárott, melynek szerkesztését az ottani akademia vezette; ezen első lapokban ilyetén magyarázatok is fordulnak elő: „Róma, város Olaszországban, ott lakik a pápa." Az orosz hivatalos lap s a külügyi miniszterium organuma, a „Journal de St.-Pétersburg" 1824-ben alapittatott. A „Russische Invalide", mely 1813-tól fenn áll, eredetileg a hadügyminiszterium közlönye volt, később bérbeadatván 1862-ig gyors és hiteles katonai hireiért, különösen a katonai körökben kedveltetett. 1860-ban 542 hirlap és időszaki folyóirat létezett az orosz birodalomban, ezek közt 230 orosz nyelven szerkesztett s a 47—48 millió szigoruan orosz nemzetiségnek volt szánva. 1862-ben már csak 195 lap jelent meg orosz nyelven, 1863-ban ismét 214 (36 ujonnan keletkezett, mig 15 megszünt és 2 betiltatott). Az orosz hirlapok ezen gyér voltán épen nem csodálkozhatunk, ha tekintetbe veszszük azt, hogy európai Oroszországban, (Lengyelországot is értve) hol összesen 67 millió lakosság van, még 8 év előtt alig jött 1 tanuló 143 főre, és 1858-ban a 67 millió és 112 nyelvet beszélő orosz alattvaló 2134 könyvvel és röpirattal elégittetett ki. — Közli *Sz. J.*

** *(A huszártisztek)* merész lovaglásaik hirei folytonosan keringnek a lapokban. Igy legujabban a 6-ik huszárezred egy főhadnagyának merészségéről irnak, ki egy angol telivéren a személyvonattal egy időben indult el Klagenfurtból Villachra, s a vonattal egy időben ért oda. Ez csupa bravourból történt, minden fogadás nélkül.

** *(A dohány beváltására)* a bécsi cs. k. központi igazgatóságon kivül még 14 beváltási hivatal van: 1 Erdélyben, 3 Gácsországban, a többi pedig mind Magyarországon.

TÁRHÁZ.

Irodalom és művészet.

= *(A „Magyarország Képekben")* cz. honismertető folyóirat juliusi füzete 21 képpel s a következő tartalommal jelent meg: 1. „Az erdélyi bányavidék." *Lukács* Bélától. 2. „Tiszai halászünnepély." *Benedek* Aladártól. 3. „A magyar alföldi népéletből: I. Névnap. Disznótor. II. Lakozás." *Török* Károlytól. 4. „A hazatérő juhászok." 5. „A huszár bucsuja kedvesétől." *B. A*-tól. 6. „Korpona." 7. „Bózok vára." *N. I.*-tól. 8. „Szirák és az ottani sirbolt." (Gr. Teleki László sirja.) *Z. G.*-tól. — E füzettel II-ik folyam kezdődik. A folyóirat havifüzetei jövőre félakkorra terjedelemben jelennek meg, mint eddig s az előfizetési ár is felényi lesz, t. i. évnegyedre 1 frt., félévre 2 frt., egész évre 4 frt.

= *(Heckenast Gusztáv kiadásában megjelent:)* 1. „Törvények és hivatalos rendeletek gyüjteménye, a nemzeti felelős kormány visszaállitása óta." Czélszerü magyarázó és kiegészitő jegyzetekkel szerkeszti *Ökröss* Bálint ügyvéd és m. kir. igazságügyminiszteri titkár. 2-ik füzet. Egy-egy füzet ára 50 kr. — 2. „A magyar váltójogi eljárás." *Karvassy* Ágost egyetemi tanár és m. akademiai lev. tag kézikönyvének 2-dik, bővitett kiadása. Ára 80 kr. — 3. „Gyógyászati vény-zsebkönyv, a bel- és kül-betegségekre, valamint a szem-, fül- és bőrbajokra nézve." Irta dr. *Dillenberger* Emil, a bécsi orvosi kar tagja s beszterczebányai főorvos; magyarra forditotta id. *Purjesz* Zsigmond orvostanhallgató. Ára 1 ft. 60 kr.

—i. *(A „Korunk")* czimű kolozsvári lapot tulajdonosa, Kőváry László, átadja augusztuson kezdve Sándor Józsefnek, ki azt „Unio" czim alatt fogja tovább vezetni. Sándor József ismeretes publicista a „Budapesti Szemle," „Hon," „Kolozsvári közlöny"-ben stb. megjelent czikkeiről. Bizton ajánlhatjuk lapját mindazoknak, a kik érdeklődnek az erdélyi sajátságos viszonyok iránt. Ára félévre 5 forint.

—i. *(A budai szinházban)* négyszer adták már *„A költő Zrinyi"*-t. E darabnak belbecse semmi sincs; voltakép nem is függ össze egy teljes egészszé; de az érdekes csoportozatok, zene, táncz és mindenféle ügyesen rendezett látványosság vonzóvá teszik. Előjátékában kitünt Boér Emma, mint Viola.

= *(Uj zeneművek.)* Kugler László kiadásában megjelentek: 1. „Honvédinduló." Zongorára szerzette *Sipos* Ferencz. Ára 54 kr. — 2. „La Sentimentale," rezgő polka, zongorára szerzette *Klepsch* Károly. E mű Térey Antonia k. a.-nak van ajánlva, kinek arczképe is oda van rajzolva a boritékra. Ára 54 kr.

** *(A közoktatási miniszter)* ez évre a rendelkezésére álló alapból következő művészeket segélyezett: Aradi Zsigmond szobrászt 600 frt. ösztöndijjal, Benczur Gyula festészt 600 frt utazási öszszeggel, Valentini János festészt 400 frt utisegélylyel, Munkácsi Mihály festészt 800 frt ösztöndijjal; Keleti Gusztávot szintén 800 frt utazási segélylyel, hogy a külföldi műakadémiák szervezetét tanulmányozhassa; Hiray József zongorász-növendéket 200 frt ösztöndijjal, Padovec János horvátországi világtalan zenészt 400 frt segélylyel, Mezey József világtalan festészt 200 frt segélylyel, Orlay Somát 400 frttal, hogy „Attila halála" festményét befejezhesse, Ligeti Antalt 1000 frt megrendelési dijjal két festendő képért az akadémia terme számára, és Mücke József horvátországi festészt 600 frt segélypénzzel, hogy horvát történelmi kép-cyklusát létesithesse. Öszszesen 6000 frt.

Egyház és iskola.

** *(Aradmegye első alispánja)* egy körlevelet intézett az illető megyei tisztviselőkhöz, melyben fölszólitja őket a köznevelés érdekében a következőkre: 1) Megjelölni községek és puszták szerint a lakosok számát, vallásuk és nemzetiségük szerint. 2) Kinyomozni a lehetőségig, hogy a lakosok között hányan tudnak jelenleg irni és olvasni. 3) Az iskolába járható, vagyis iskolaköteles mindkét nembeli gyermekek számát. 4) Az iskolába járhatók közül hányan részesülnek tettleg az oktatásban. 5) Minő iskolák vannak a községben. 6) Mit és hogyan tanitanak az iskolában. 7) Hány tanitó van, és a tanitó minő iskolákat végzett. 8) Ki a közvetlen felügyelője az iskolának. 9) Mennyire megy a tanitó évi fizetése és kitől nyeri azt. 10) Minő intézkedés szükségeltetnék az oktatás minél czélszerübb és kiterjedettebb eszközöltethetése végett.

** *(Békésmegye egyik városában)* tanügyi választmány alakult világiakból, melynek czélja az összes népnövelést vezetni, a papságra csupán a vallás-tanitás bizatván.

Melléklet a Vasárnapi Ujság 31-ik számához 1867.

Közintézetek, egyletek.

** *(A magyar tud. akademia)* julius 29-én tartotta utolsó ülését a nyári szünidőt megelőzőleg. Ez alkalommal a philosophiai, törvény- és történettudományi osztály ülésezett. Először *Hunfalvy* János olvasta dr. *Gerlóczy* Gyula értekezését: „A budai magyar műegyetemről történelmi és statistikai szempontból." Ez értekezés meglehetős kevés érdekünek találtatott, valamint a másik is, *Podharczky* Józsefé „Rogerius mester életéről." — Utóbb *Szabó* József olvasta ama bizottság véleményét, mely a földmivelési miniszterium felszólitására küldetett ki, hogy véleményt adjon ama decimal-rendszer felett, melyet a Lajtántul dolgoztak franczia mintára. A bizottmány ily rövid idő alatt érdemleges véleményt nem adhat, annyit azonban már is megjegyez, hogy a dolgozat, ugy a mint elébe terjesztetett, nem fogadható el. — Ezután titkári jelentések következtek. A Fekéssy-féle 500 frtos jutalom Ballaginak adatott német szótáráért. Idősb Petrics György végrendeletileg 100 ftot, Hadzsics Károly 10 ftot hagyományoztak az akadémiának. — *Ipolyi* Arnold a hozzá intézett felhivás folytán késznek nyilatkozik néhai Lonovics József kalocsai érsek felett emlékbeszédet tartani. — A sümeghi kaszinó Kisfaludy Sándornak sirkövet óhajtván emelni, gyüjtő-ivet küld az akademiának, — a mire nézve Toldy Ferencz igen helyesen megjegyzi, hogy az ily vidéki érdekü emlékek eddigelé mindenütt csupán az illető vidék adományaiból emeltettek, s az országos gyüjtés még oly nagyobbszerü emlékeknél sem vétetett igénybe, mint Vörösmartynak székesfehérvári, Kölcseynek szatmári, Kisfaludy Sándornak balaton-füredi szobraik.

= *(A Kisfaludy-társaság)* jul. 31-ki ülésében *Szeberényi* Lajos „A mysteriumok a magyar népnél" czimü értekezését olvasta föl; azután *Pákh* Albert összegyüjtött beszélyeit és humoreszkjeit mutatták be, melyeket a társaság ki fog adni.

** *(A pest-budai nyomdászok)* beteg- és segélyző-egylete, mely évenkint szép összeget fordit munkaképtelen vagy szükölködő tagok segélyezésére, mindegyre gyarapodván, már is tekintélyes összegü alappal rendelkezik e czélra. Igy a beteg-pénztári alapba 1866. apr. 1-től 1867. márcz. 30-ig 2167 frt. 61 kr., a rokkant alapba 6834 frt. 74 kr., a kézipénztárba pedig 4593 frt. 90 kr. folyt be, ide számitva az évi pénztármaradványt is. Ebből az egylet czéljai és szükségleteire kiadatott összesen 4340 frt. 56 kr.

** *(Az augusztus 11-én)* Aradon tartandó országos dalárünnepélyre eddig következő 38 dalegylet jelentkezett: Apatin, Buda, Ó-Buda, Békés, Bicske, Csurgó, Debreczen, Érsek-Ujvár, Eszék, Gyula, Hód-Mező-Vásárhely, Jászberény, Nagy-Kanizsa, Kassa, Kecskemét, Komárom, Kun-Sz.-Márton, Lippa, Losoncz, Lugos, Mező-Tur, Mohács, N.-Sz.-Miklós, Pesti Unio, Pesti dalegylet, Pécska, Perjámos, Pesti nemzeti dalkör, Pozsony, Promontor, Pest-budai dalegylet, Sárospatak, Szarvas, Szeged, Szentes, Szolnok, Szomolnok, Zsombolya.

** *(A gyógyintézeti részvénytársulat)* dr. Pete Zsigmondot választotta igazgató orvossá.

= *(Az országos magyar képzőművészeti társulat)* műcsarnoka f. é. augusztus hó 1-jétől fogva zárva marad. Uj tárlattal leendő megnyittatása annak idejében közhirré fog tétetni.

— *(A zemplénmegyei gazdasági egyesület)* augusztus 3-ra S.-A.-Ujhelyre kitüzött közgyülése közbejött akadályok miatt augusztus 7-kére tétetik át. — *Földessy* József, id. jegyző.

** *(A délszláv akadémia)* jul. 28-án nyittatott meg nagy közönség jelenlétében; Strossmayer püspök imádkozott, majd a temetőben megkoszorúzták a 48-ban elhullottak sirját. Volt hangverseny, melyre Gablenz tbnok. is megjelent, végül szini előadás.

Balesetek, elemi csapások.

** *(Tiszaföldváron)* 16 ház égett le jul. 22-én, és sok takarmány. Biztositva csak kettő volt.

** *(Vukovárott,)* jul. 28 dikán nagy tüzvész volt. Táviratilag jelentik, hogy nyolczvan ház égett le. Nagy-Kikindán is volt ugyanekkor tűz, melynél 25 ház, és sok gazdasági épület hamvadt el a betakaritott terméssel együtt. Itt 125,000 ftra teszik a kárt.

** *(Csesztregen,)* Zalamegyében junius 30-án egy nyolcz éves fiu egy gyufával csupán mulatságból meggyujtotta az udvaron a plébánosnak gabona-kazalját, minek folytán a plébánosnak minden gabnája és szénája s ezenkivül a szegény népnek 14 háza s pajtája a már begyüjtött gabonával és szénával együtt a lángok martaléka lett; a kár rettentő nagy — leégett még a templom is, a harangok lehulltak s daczára, hogy a nép a közeli Kerka folyóból elegendő vizet hordott, a tüzet csak nagy nehezen lehetett lecsillapitani.

Mi ujság?

** *(A török szultán Budapesten.)* A szultán julius 31-kén este 9 órakor érkezett meg Pestre. Pestről egy gőzhajó ment elébe tisztelgőkkel; ezenkivül Pest és Buda város elöljárósága, országos méltóságok, képviselők, tábornoki kar és egy katonai zenekar, mely a török hymnust játszá. Mindkét parton elláthatlan tömeg várta és éljenezte. Valamennyi hajó, mind fölvonta üdvözletül a lobogóját; a Gellérthegyről és egy hajóról ágyulövések üdvözölték. Ez este nem fogadott tisztelgéseket a szultán és a hajón hált. — Aug. 1-én délelőtti 10 órakor szállott ki szultán ő felsége a Széchenyi hajóról, melyen érkezett és az éjet töltötte; az Albrecht út, melyen a királyi várba fölvonult, éljenző tömeggel volt boritva. Az ünnepélyes kiséret következőleg alakult: elől két budai és két pesti hajdu ment, azután a budai bandérium több tagja zászlóval. Ezt követték Gorove és Wenckheim miniszterek s katonai és polgári méltóságok és tisztviselők. Aztán a szultán egy udvari kocsin a trónörökössel, egy osztrák tábornokkal és Fuad basával. Erre következtek nagy számmal török kisérők, festői keleti mezben, aztán küldöttségek hosszu kocsi sora, köztük a m. t. akadémia képviselői. A királyi palotában küldöttségeket fogadott a szultán; 2 órakor pedig séta-kocsizásra indult, utjába ejtvén a váczi-utczát, megyeházat és a városerdőt. Lelkesülten éljenezték mindenfelé s csak azt sajnálta a pesti közönség, hogy miért megy el oly hamar; mert a kocsizásból megtérve mindjárt hajóra ült és tovább utazott. A mint mondják, nagyon örült a magyarországi szives fogadtatásnak s örömének több jelét adta. A szultán 37 éves, erőteljes férfi, hatalmasan fejlett mellel és méltóságteljes komoly arczczal. Szép török férfi.

** *(Azt az ezüst urnát,)* melyet Budaváros szultán ő felségének emlékül adott, Gretschl ezüstműves készitette s Glasson véste és zománczolta. Egyik oldalán Pest és Buda városok czimerei és a rózsahegyi mecset rajza lesz. Feliratai azt fejezik ki, hogy ez urnában Gül Baba sírjából vett föld van, s hogy ez emlék a padisát illeti. — A budai várpalotában azon szobákat rendezték be a szultán részére, melyekben a király tartózkodni szokott. A gőzhajón pedig a női kajütot szerelték fel e czélra.

** *(A szultán Bécsben mulatásáról)* ezeket irják: f. hó 28-án *György* hannoverai királyt Hietzingenben meglátogatta. 29-kén reggel a schmelzi hadgyakorló-téren tüzérgyakorlat tartatott, melyen mindkét felség fényes kisérettel jelen volt. Ugyanaz nap folytában a szultán a cs. k. éremtárt és a belvederi képtárt látogatta meg. A közönség, a hol csak ő felsége fogata megjelent, mindenütt a rokonszenv legélénkebb kifejezésében tört ki. Délben a schönbrunni cs. kir. nyárlakban diszebéd volt. Este a szultán ő felsége a „Flick und Flock" czimü ballett előadását az udvari operaházban jelenlétével szerencséltété. Midőn kevéssel 8 óra után a két török herczeg s Vilmos és Lipót főherczegek kiséretében az udvari páholyban megjelent, a házat megtöltő ünnepi közönség felállott és a török nemzeti hymnusba élénk üdvkiáltását vegyité. Ugyanez ovatio ismétlődött, midőn egy a Bosporust ábrázoló képlet fordult elő. A szultán mindkét alkalommal a legnyájasabban köszönte meg az üdvözletet. Bécs polgármestere is tisztelgett a szultánnál, megköszönvén barátságos indulatát az osztrák birodalom és bécsi kereskedők iránt.

** *(A császár kijelentette a szultánnak,)* hogy Prokesch internuntiust nagy követségre emelte, mely tudósitást a szultán igen nagy örömmel fogadott. A császár s a szultán érdemjelt cseréltek: az előbbi az Osmanjie rendért a Sz.-István-rendet adta cserébe: még pedig saját mellükről vették le. Az Osmanjie-rend a legmagasabb rend a töröknél, s alapitója szerint csak törököknek volna szabad hordani.

** *(Honvédemlék.)* A napokban gyüjtőivek fognak kibocsáttatni, hogy a begyülendő összegből azoknak, kik 1849-ben Pesten kivégeztettek, s jelenleg a pesti temetőben szétszórt hantok alatt nyugosznak, méltó helyen emlék állittassék. Az elhullott martyrok ezek voltak: b. Jeszenák János, Szacsvai Imre, b. Perényi Zsigmond, Csernyus Zsigmond, Giron, Hencs Mátyás, Abancour, Csányi és Fischer Károly.

— *(Kossuth Lajos)* Vácz kerülete képviselőjeül aug. 1-én egyhangu felkiáltással megválasztatott. Váczon nagy volt a lelkesedés; este a várost kivilágitották.

— *(Perczel Mór)* a zala-egerszegi választókerületben aug. 1-én egyhangulag megválasztatott képviselőnek.

** *(Ascherman Ferencz)* honvéd-ezredes Kolozsvártt egy röpiratot adott ki Görgei védelmére.

** *(Perczel Mór)* Deákhoz készül látogatóba Puszta-Szent-Lászlóra.

** *(Pászthori Endre)* menekült hazánkfia is hazatért Philippopolisból.

** *(Királyné ő felsége)* számára Kriepel Anna divatkereskedésében több igazi magyar alaku kalapot rendeltek meg, melyeket Ischlbe kell küldeni. Megrendeltek továbbá számára egy albumot is, melyben a koronázási banderisták s a lovon ült főpapok és főnemesek fényképei foglaltatnak.

** *(Mathild herczegnő.)* Napoleon herczeg neje Pesten Monaszterly és Kuzmik, ő Felsége a királyné udv. divatszállitói kereskedésében pompás magyar diszöltözéket rendelt meg. Mielőtt ez öltözéket Párisba küldik, a nevezett divatkereskedés termeiben közszemlére teszik ki.

** *(A szultán számára)* Pesten Porst gyárában, egy elegans kocsit vásároltak.

** *(Az ungvári g. k. magyar ajku polgárok)* folyamodványt intéztek a munkácsi püspökhez, miszerint lenne kegyes, mind a székesegyházban, mind városi orosz templomban magyar prédikácziókat is tartani.

** *(Félegyházán)* ama ház megjelölésére, hol Petőfi, mint csecsemő élt, Reményi kezdeményezése folytán diszes emléktábla készült 61-ben, a felállitást azonban a változott viszonyok lehetetlenné tették. Reményi most fölkéri a félegyházi kaszinót, hogy e tárgyban végleges határozatot sziveskednék hozni, hogy ama táblát illő ünnepélylyel helyére lehessen illeszteni.

** *(A kereskedelmi miniszterium)* Kodolányi Antalt, a gazd.-egyesület segédtitkárát és Sporzon tanárt küldötte ki a kölföldi gazdasági tanintézetek tanulmányozására.

** *(Jókai Mór,)* mint a „F. L." irja, Füreden a kedvezőtlen időjárás folytán megbetegült s ágyban fekszik. Neje is vele van, s remélni lehet, hogy nemsokára egészen felüdülve tér vissza a fővárosba.

** *(B. Sina Simon)* a koronázási ünnep alkalmából 10,000 frtot ajánlott föl hazai jótékony czélokra. Ez összegnek fele Ő Felsége jóváhagyása szerint a *pesti vakok intézetének,* fele az *Erzsébet-árvaháznak* adatik.

** *(Szegeden)* mostanában mind gyakoribbak a tüzesetek. Izgatók gyujtogatásának tulajdonitják.

** *(Szerencsétlen szerelem.)* A „Sz. Közlöny" irja: Maros-Vásárhelytt egy ifju iparos és egy polgárleány régóta szerették egymást, de a szülői ellenzés miatt nem lehettek egymásé. Az ifju végre e hó 20-kán kétcsövü fegyverrel ment kedveséhez, kit épen a konyhán gazdasszonykodva talált. Egyik csővel azonnal kedvesére lőtt, a másikkal saját magára. A leánynak vállát, az ifjunak állkapczáját sodorta el a töltés. Egyik seb sem halálos. Ugy mondják, hogy a szülői ellenzésnek valláskülönbség volt az oka.

** *(A kolozsvári lóverseny)* első napján nyertek: a vadászverseny 400 frtos diját b. Bornemisza János „Vezére", — a 300 arany „császárdijt" gr. Bethlen Sándor „Harizsa", — a versenyegyletdijt b. Wesselényi B. „Ormuzza", melylyel szemben feltünőleg küzdött Pataki Miklós idomitatlan méne: „Pikk."

** *(Sarolta császárnét)* a belga királyné Bécsen keresztül hazavitte Belgiumba.

** *(Halálozás.)* Gaál Lajost, ki e napokban aranyosi alkirálybirónak lőn megválasztva Erdélyben, folyó hó 22-én reggel halva találták ágyában. Már a restauratio alatt erős mellgörcsökben szenvedett, mely végre halálát okozta.

*

** *(Az aradi dalünnepen)* fölszentelendő zászló anyjává Wenckheim Krisztina grófkisasszonyt kérték föl, ki e megtiszteltetést el is fogadta. Ez ünnepek alatt 1000 teritekü lakoma is lesz.

** *(Patikárus Ferkó Párisba)* érkezett julius 21-én. Már első fölléptével elragadta a közönséget. Bámulják zenéjét, hangszerét és őt magát. A vendéglősnek, kinél játszott, már első nap tetemesen emelte bevételét.

** *(A szultán távoztával)* a franczia császárné érkezett Angliába, meglátogatni a királynőt. Eme látogatásról semmi nevezetest sem irhatunk, mert nem volt ünnepélyességekkel összekötve, mint-hogy a császárné incognitoban ment. Összesen annyit irnak róla, hogy a két felség együtt fényképeztette magát.

** *(Albert herczegnek)* Viktória királynő férjének ifjukori életéről érdekes könyv jelent meg közelebb Londonban. Az előszót maga özvegye, Viktória királynő irta, kinek kezéből azon kivül több érdekes adat jutott a műbe.

** *(Gegus Dániel számára)* a m. kir. minisztertanács a „Corpus juris" magyarra forditása és a miniszteriumhoz beküldött tiszteletpéldányok jutalmazásaul 500 ftnyi tiszteletdijat utalványozott.

** *(Névváltoztatások.)* Felgenhauer Vincze *Sziklai*-ra, Themleitner István s Gellért *Szegső*-re, Czvek Ferencz *Czövek*-re, Petrovich Károly *Petőji*-re, Granditsch Károly *Nagy*-ra, Steinbach Ferencz *Köpataki*-ra változtatták neveiket.

** *(Nyirbátorról)* megbotránkoztató tényről tudósiják a „Hon"-t. Az ottani, még jó karban fennmaradt templom szolgált a Báthory-család temetkezési helyeül. A templomban most apróbb ujitások történnek, s egy napon, midőn a munkások délebédjökhöz távozának, a kurátor (?) két mesteremberrel visszamaradva, bezárkózott, s kincsszomj által vezéreltetve, hozzá láttak a sirbolt feldulásához. Találtak is, szemtanuk állitása szerint, egy teljes épségben bebalzsamozott lábszárat, melyről azonban a bőrt lehuzták s széthurczolták, továbbá egy bársony mentét s egy nehéz selyem kelmedarabot, mely vörössziniü aranynyal volt áttörve; a ruhadarabok hasonlóképp széttépettek, s most a nép kezén forognak.

** *(Miksa császárnak)* irodalmi művei legközelebb meg fognak jelenni Lipcsében. Hét kötetre terjednek s utazási leirásokat, költeményeket, aphorismákat stb. fognak tartalmazni. — Egy magyar lap szép költeményt hozott közelebbről Miksa császártól forditásban.

** *(Juarez)* vonakodott volt előbb kiadni Miksa császár tetemeit; most azonban — hir szerint — hajlandónak nyilatkozott. Tegethoff ment már régebb e tetemek elhozásáért.

** *(Konstantinápolyból)* irják, hogy a szultán bizottmányt hivatott egybe, mely egy uj polgári törvénykönyv kidolgozásával bizatott meg, mely megközelitve a code Napoleont, egyszersmind a török törvénykezésnek és szükségnek is megfelelijen. E munkálat a Choik-ul-Islam által fog áttekintetni, mielőtt a szultán szentesitése alá terjesztetik.

** *(Csupa egy tagu szavakban)* az ismert „Robinson Crusoe" egy ujabb illustrált kiadása jelent meg. E furcsa könyv Angolországban, a londoni Rutledge és fia czimü kiadóczégnél látott napvilágot.

** *(A sirgödrökre nézve)* egészségi szempontból Pesten közelebb azt az intézkedést szándékoznak tenni, hogy azok lejebb ásassanak, mint eddig.

** *(A párisi világtárlat)* 24 millió frankba került. Az állam 6 milliót s Páris városa ugyanannyit adott hozzá. A többi 12 milliót egy részvénytársulat fedezte. A bevétel eddig még csak nyolczadfél millió frankra megy. Ha a közvetlen bevételben vesztenek is, eleget nyer maga az ország a roppant pénz által, melyet idegenek hagynak ott.

** *(Földváry Károly honvédezredestől.)* Florenczből jul. 26-ról következő sorokat veszi a „P. N.": „Minden magyarra nézve legelső helyen áll ismerni azon kötelességet, melylyel hazájának tartozik akkor, midőn az keblére hivja külföldön elszórt fiait; én az olasz királyi hadseregben elfoglalt ezredesi rangomról lemondásomat beadtam, mert hazám regeneratiója után igen kényes dolognak tapasztaltam, s általán nem tarthattam összeférhetőnek életirányommal azt, hogy a sajátlagos körülmények benyomása alatt idegen földön vállalt szolgálatot akkor is még folytassam, midőn azon sajátlagos körülmények megszüntek, midőn alkotmányos törvényeink szentesitvék, midőn a sajátlagos körülmények czégére kiirott eszméknek ma már győzelem van kieszközölve, midőn a magyar emigrationak többé semmi értelme nincs. Lelkemből örülök, hogy nemsokára Pestre érkezem, s hátralévő napjaimat szeretett hazámban élhetem le."

** *(Az eszéki olvasó egyletet)* a horvát helyt. tanácsi elnökség, mint Zágrábból jelentik, feloszlatá.

— **(Adakozás.)** A „Vasárnapi Ujság" szerkesztőségéhez beküldetett:

A *Magyar Akademia* számára Erdőbényéről Oláh József 10 ft., Soós József 1 ft. Össz. 11 ft.

A VASÁRNAPI UJSÁG
és
Politikai Ujdonságokra

augusztus 1-jétől fogva előfizethetni, postán küldve:

A két lapra együtt:
5 hóra (deczember végeig) . . . **4 ft. 20 kr.**

Csupán a Vasárnapi Ujságra:
5 hóra (deczember végeig) . . . **2 ft. 50 kr.**

Csupán a Politikai Ujdonságokra:
5 hóra (deczember végeig) . . . **2 ft. 50 kr.**

☞ Folyó évi julius 1-től kezdve mindkét lapból néhány teljesszámu példánynyal még szolgálhatunk.

A Vasárn. Ujság és Polit. Ujdonságok kiadó-hivatala.
(Pest, egyetem-utcza 4-ik szám alatt.)

Nemzeti szinház.

Vasárnap, jul. 28. *„Két Barsay."* Drámá 5 felv. Irta Jósika Miklós. A nyári szünidő után ez este nyilt meg a szinház.

Hétfő, jul. 29. *„Bibor és gyász."* Dráma 4 felv. Irta Hegedüs Lajos.

Kedd, jul. 30. *„Álarczos bál."* Opera 4 felv. Zenéjét szerzé Verdi.

Szerda, jul. 31. *„Szeleburdi."* Franczia vigj. 3 felv.

Csütörtök, aug. 1. *„Szevillai borbély."* Vig opera 2 felv. Zenéjét szerzette Rossini.

Szerkesztői mondanivaló.

— **T. előfizetőinkhez.** Közelebbről több felől kaptunk reclamatiokat elmaradt lapok miatt. A zavarok oka legtöbbnyire az: hogy az előfizetés beküldésekor nincs világosan kitéve az utolsó posta, s igy a kiadó-hivatal sem igazodhadtik el mindig a postára nézve. Kérjük azért t. előfizetőinket: irják ki tisztán postájukat mind az előfizetések beküldésekor, mind a reclamatio alkalmával, (mely, mint tudva van, bérmentetlen és pecsételetlen levél által történik;) vagy a mi legczélszerübb: sziveskedjenek egy régi és helyesen postázott czimszalagot küldeni be.

— **Kecskemét.** M. A postadij Bostonba minden egyes számnál 15 kr., tehát mindkét lap a külföldi postadijjal együtt félévre 12 ft. 80 kr.

— **Miskolcz.** M. P. A „Távolból" hangja elég meleg; kevés simitással közöltető is volna tán.

— **Bezdán.** A háromegy királyság nevezete alatt Horvát-, Tót- és Dalmátországot értik. De megjegyezzük, hogy a magyar közjog e nevezetet nem ismeri s nem is fogadja el. Mi csak „Magyarország társországairól" tudunk. De senki és semmisestre nem érti ama kifejezés alatt Magyar-, Erdély- és Horvátországokat.

— **Zádnya.** Oly nagyon is magán természetü közlésnek, mint az 1. és 2. alattiak, lapunkban még a nyilt tért sem nyithatjuk meg. Más módja van annak!

— **Bukógati.** A vidéki levél jól van irva; de tartalma nem közérdekü. Kirándulásaiból tartalmasabb s közérdekübb tudósitásokat szivesen veszünk. Örülünk egyébiránt, ha leveleziink oly boldog állapotban vannak, (mivel itt Pesten Jakab-nap tájt legkevésbbé dicsekedhetünk,) hogy Horácz után szabadon igy énekelhetnek:

Boldog, ki a város tájától, zajától
Házbér gondok nélkül éldegélhet távol.
Az ily boldogságnak én is örvendezek,
Saját tehenünknek ehetem vajából
S békésen fogyasztom az én öregemnek
Jó magyar dohányát nagy tajték-pipából.

SAKKJÁTÉK.

401-dik sz. f. — Bilov Lajostól, (Párisban).

Sötét.

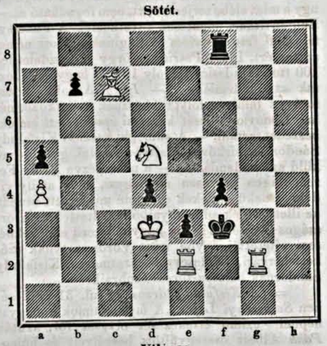

Világos.
Világos indul, s 4-ik lépésre matot mond.

73-ik számu játszma. — A párisi világkiállitási tornából.

Világos. (C. Golmayo.)	Sötét. (Steinitz.)	Világos. (C. Golmayo.)	Sötét. (Steinitz.)
1. e2—e4	e7—e5	30. Hf6—d7:	Bb8—d8
2. Hg1—f3	Hb8—c6	(Talán előnyösebb lett volna világosra nézve: 30. Bd1—d7:)	
3. d2—d4	e5—d4:		
4. Hf3—d4:	Hg8—f6		
5. Hd4—c6:	b7—c6:	31. Hd7- f6	Bd8 - d1†
6. Ff1—d3	d7—d5(!)	32. Fe2—d1:	Be8—e1†
7. e4—d5:	c6—d5:	33. Kg1—h2	Vg7—h6
8. 0—0	c7—c6	34. Hf6—d5	Vh6—d2
9. Bf1—e1†	Ff8—e7	35. Vf3—e3†	Vd2—c3:
10. Vd1—e2	Fc8 - e6	36. Hd5—c3:	Be1—e7
11 Fc1—g5	0—0	37. Fd1—e2	Be7—d7
12. Hb1—d2	Bf8—e8	38. Fe2—c4	Bd7—d2
13. h2—h3	h7—h6	39. f2—f3	Kh8—g7
14. Fg5—f6:	Fe7—f6:	40. a2—a4	h5—h4
15. c2—c3	Vd8—b6	41. Hc3—b5	Bd2—d7
16. Hd2—f3	Ba8—b8	42. a4—a5	Kg7—f6
17. Ba1—b1	c6—c5	43. a5—a6	Kf6—e5
18. Hf3—h2	c5—c4	44. f3—f4(!)	Ke5—f4:
19. Fd3—c2	d5—d4	45. Hb5—a7:(!)	Bd7 - a7:
(A gyalognak ezen előnyomulása nem helyeselhető.)		(Golmayo a játszmának végét mesterileg vezeti. Ezen huzásnál ilyformán nyilatkozott a körülállókhoz: „A gyalog a játéknak lelke," és ezt fényesen bebizonyitá.)	
20. c3—d4:	Ff6—d4:		
21. b2—b3	Fe6—d7		
22. Ve2—f3	c4—c3		
23. Hh2—g4	h6—h5		
(Sötétnek ezen, később oly veszélyessé vált huszárját inkább ki kellett volna ütnie.)		46. b3—b4	Ba7—c7
		(A 44-dik huzásban eltéritett sötét király az eldöntés pontját már annak idején el nem érheti.)	
24. Hg4—e3	g7—g6		
25. He3—d5	Vb6—d6		
26. Be1—d1	Vd6—e5	47. b4—b5	Bc7—c4:
27. Bd1—d4:(!)	Ve5—d4:	48. a6—a7	Bc4—a4
28. Bb1—d1(!)	Vd4—g7	49. b5—b6 és nyert.	
29. Hd5—f6†	Kg8—h8		

HETI-NAPTÁR.

Hónapi- és hetinap	Katholikus és protestáns naptár		Görög-orosz naptár		Izraeliták naptára	Nap hossza	Nap kél	Nap nyug.	Hold hossza	Hold kél	Hold nyug.
	Julius—Augusztus		Julius (ó)		Ab. Rosh.	f. p.	ó. p.	ó. p.	f. p.	ó. p.	ó. p.
4	Vasár.	F 8 Domokos r.	F 7 Domok.	23 A 7	Troph. 3 Éva	131 32	4 42	7 29	187 53	9 44	9 46
5	Hétfő	Havas B. Assz.	Afra	24	Krisztin 4	132 30	4 43	7 28	200 59	10 53	10 14
6	Kedd	Urunk szinevált.	Ur szinevált.	25	Anna 5	133 28	4 44	7 27	213 42	11 57	10 34
7	Szerda	Donát, Kajetán	Donát	26	Hermol 6	134 25	4 45	7 25	226 7	este	11 15
8	Csöt.	Czirjék, Justin	Czyriak	27	Pantaleon 7 Eszter	135 22	4 46	7 24	238 17	1 59	11 49
9	Péntek	Román vért.	Emód	28	Prochus 8	136 20	4 47	7 22	250 17	2 66	regg.
10	Szom.	Lőrincz vért.	Lőrincz	29	Kallinie 9 Sab. Haz.	137 18	4 48	7 21	262 11	3 49	0 28

Hold változásai. ☽ Első negyed szerdán, 7-én, 10 óra 25 perczkor reggel.

TARTALOM.

A Landerer nyomdász-család (arczkép.) — Szegény ifju asszony! — A tatár hadzsi (képpel). — Kis-ázsiai török ház (képpel). — A likovai várrom és a rózsahegyi várkastély (két képpel). — Megyei börtönélet Magyarországon (vége). — Az ausztráliai vadak életéből. — A tej hamisitása (vége). — Egyveleg. — **Tárház:** Irodalom és művészet. — Egyház és iskola. — Közintézetek, egyletek — Balesetek, elemi csapások. — Miujság? — Nemzeti szinház. — Szerkesztői mondanivaló. — Sakkjáték. — Heti-naptár.

Felelős szerkesztő: **Nagy Miklós.**

HIRDETÉSEK.

Marhabetegségek s marhavész ellen,
mint legkitünöbb ószernek ismertetvén el, s használtatik

a cs. kir. szabadalmazott

KORNEUBURGI MARHAPOR

engedményezve a cs. kir. **ausztriai**, kir. **porosz** és kir. **szász** magas kormányok részéről, kitüntetve a **hamburgi, londoni, párisi, müncheni** és **bécsi érmekkel** s ő felsége az **angol királynő**, valamint ő felsége a **porosz király** udvari istállóiban, a legnagyobb eredménynyel használva, s évek hosszu során elégségesen megpróbálva.

Lovaknál: szelidnemü s gyanus mirigyek, **nátha, torok** s **repülő-giliszta** ellen; különösen alkalmas a lovak jó test. s tüzességbeni fentartására.

Szarvasmarháknál: beteges változékony tejelkülönités ellen, mely az emésztés háborgatásából származik, kevés vagy rosz tejadásánál, melynek minősége meglepőleg javul; továbbá vérfejés ellen, angini és puffadt hasnál, épen oly szerencsével használható a **marhapor** teheneknél a borjuzás ideje alatt, az idétlen borjuk, e szer használata által szemlátomást gyarapodnak.

Juhoknál: a máj-giliszta meggátlására s rothadás ellen, épen ugy az altesti szernek bántalmazásánál, hol tétlenség honol.

Üditő-nedv lovak számára
Kwizda F. J.-tól Korneuburgban.

az osztrák államok összes területeire nézve Ő Felsége első Ferencz József császár s király által megelőzőleg annak gyakorlati alkalmazását, s a cs. kir. ausztriai egészségügyi hatóság által megpróbálva, kizárólagos szabadalommal láttatott el, s a lomunkát bevégzése előtt s után; jónak bizonyult be továbbá az **üditő-nedv** csúzos bántalmak, bénulások, ivhurdaganatok ellen s lábmegránduláss eseteiben stb. mi fölött elismerőleg nyilatkoztak: **Auersperg** herczeg ő magassága, gróf **Schönburg-Glauchau**, gróf **Csaki** Ágost, gróf **Csaki** Zeno; gróf **Sprinzenstein**, gróf **Khun, Hartmann** alezredes, **Meyer W** fölovászmester és **Langwirthy M.** ő felsége az angol királyné főállatorvosa, dr. **Knauert** ő felsége porosz király fölöorvosa, továbbá a cs. kir. osztrák lovasság több osztálya.

Valódi minőségben kapható:

Pesten: **Török J.** gyógyszerész urnál, király-utcza 7-ik szám alatt, — **Thallmayer** és **társa**, — **Halbauer testvérek**, — **Glatz J.**, — **Kindl** és **Frühwirth**, — **Rakodczay A.** — **BUDÁN**: az udvari gyógyszertárban

Továbbá:

Aradon: Probszt F. J., Tones és Freiberger. — **A.-Maróthon**: Edinger M. — **B.-Gyarmaton**: Omaszta T. — **Beszterczebánya**: Göllner F — **Brasson**: Heszheimer és társa, Gyertyánffi és fiai. — **Breznóbányan**: Göllner és fia. — **Csáktornyán**: Karasz A. — **Debreczenben**: Bignio J. és Csanak J. **Déván**: Lengye G. — **D.-Földváron**: Nadhera P. — **Eperjesen**: Zsembery J. — **Eszéken**: Deszáti I. — **Esztergomban**: Bierbrauer C. J. — **Gyöngyösön**: Kocziánovich. — **Győrött**: Ecker és Lehner. — **Kaposvárt**: Kohn J. — **Kassán**: Novelli A. — **Komaromban**: Belioni A., Ziegler és fia. — **Kolozsvarth**: Wolf J. és Karavaszy A. — **Köszegen**: Bründl J. — **Lugoson**: Kronetter gysz. — **M.-Óvárott**: Anton J. — **Miskolczon**: Spuller S A. — **Mohácson**: Kögl D. és Altmann. — **Nagy-Abony**: Lukács A. — **Nagy-Kanizsan**: Fesselhofler, Rosenfeld, Rosenberg és Welisch. — **Nagy-Becskereken**: Nedelkovics, Deutsch és testvérek. — **Nyíregyházan**: Reich és Pawlavics. — **N.-Varadon**: Jánky A. — **Pakson**: Flórián J. — **Papan**: Bermüller W. — **Pécsett**: Kiságí és fia. — **Pozsonyban**: Schercz Fül., Hackenberger testv., Waritschek és Kovács J. — **R.-Szombathan**: Hamaliár. — **Rozsnyón**: Poós F. S. — **Sopronban**: Pachover L., Müller és Flandorffer. — **Szegeden**: Aigner. — **Székesfehérvárt**: Legmann A. L., Kovács P. — **Szilszeken**: Dierich A. — **Szolnokon**: Horánszky N. — **Temesvárt**: Babusnik A. — **Trencsenben**: Weisz S. L. — **Uj-Aradon**: Orth és Liskovics. — **Varasdon**: Halter F., Koterba B. — **Verőczén**: Bész J. K., — **Veszprémben**: Láng J. és Tuszkau M. — **Zala-Egerszegen**: Kulinszky A. — **Zelézen**: Steyrer.

ÓVÁS: A t. cz közönség érdekében kijelentjük — minden hamisitott czikkek vásárlásától megóvandó — csak azon csomagok és palaczkok tekintetessenek valódiaknak, melyek a **korneuburgi** kerületi gyógyszertár pecsétjével ellátva vannak. 2203 (2—8)

Pezsgőborok!!

közvetlen Franczia országból vámmentes ládákban 10 palaczkjával s feljebb.

Louis Roederer à Reims: carte blanche; Jacquesson et fils à Chalons: Crême de Bouzy 2 ft.

Napoleon grand vin; Moët & Chandon à Epernay: Cremant rosé $2^1/_2$ ft. A fentebbi fajokból $^1/_2$ palaczkokban $1^1/_2$ ft. 2097 (16—24)

A pénzösszeg bérmentes beküldése vagy postai utánvétel mellett sztküldetnek

Floch Sándor által
Bécsben, Ober-Döbling Nr. 28.

Titkos betegségek

és sulyos **utóbajai** ellen, sok évi tapasztalás s a világhirü **Ricord** (egykori párisi tanárának) módszere után, **siker biztositása mellett**, rendel

SUGÁR F.,
orvostudor.

Lakása Pesten, fürdő-utcza 3 sz., a József tér sarkán.

☞ *Elfogad naponkint 11 órától 1-ig.* 2149 (8—12)

☞ Megkeresheto levél által.

Beküldetett.

Vonatkozólag a nem rég lapunkban a **korneuburgi marhapor** tárgyában foglalt czikkünkre, jónak látjuk azt most részletesb birálat alá vonni, mert ugy hiszszük, hogy ez által csakis a t. cz. gazdászok s lótulajdonosok érdekét mozditjuk elé és veszszük figyelembe.

A **korneuburgi marhapor**, annak tizévi fennállása óta az osztrák birodalom határain messzetul, egész Németország, Dunafejedelemségek s Oroszország nagy részében vivta ki magának a közelismerést, mi több még Schweiz és Franczia országban is felkaroltatott s ő felsége a porosz király, valamint ő felsége az angol királynő udvari istállóiban is bevezettetett s alkalmazásba vétetett, mely fölött az illető fölovászmesteri hivatalok a legbizelgőbben nyilatkoztak. E marhapornak, a cs. kir. ausztriai, a kir. porosz és kir. szász kormányok által történt engedményezése, valamint a hamburgi, párisi, müncheni és bécsi állatvédő egyletek érmei általi kitüntetése oly tényállások, melyeket elvitázni nem lehet s igy előbbeni czikkünkben felhozott érvek is tökéletesen igazak minélfogva e részben minden további commentárt feleslegesnek tartunk.

A **korneuburgi marhapor** beadása a háziállatoknál még a legkielégitőbb egészségi állapotban is felette üdvös, miután az emésztési szervek működését, valamint a megemésztett tápanyagok elkülönitését előmozditja és az állatokat ellenállási erejükben edzi s minden dögleletes befolyások ellen, mely alá az állatok legtöbb esetben vetve vannak megóvja, és kitünő hathatóságát különösen **lovaknál**: mirigyes bántalmak, torokfájás és kólika ellen és zabláshiány eseteiben érvényesiti; **szarvasmarháknál**: a vérfejésnél, szélhas, a tej megjavitására, s annak beadása különösen a borjuzás ideje alatt, nagy jótéteménynyel jár; **juhoknál** a májgiliszta eltávolitására, s az altest minden fájdalmaiban. Egy másik hygienisi készitmény, hasonló hathatósággal, a **Kwizda F. J.**-féle **üditő-nedv** lovak számára, mely megvizsgálva a cs. kir egészségügyi hatóság által I-só Ferencz József császár és király Ő Felsége részéről egy kizárólagos szabadalommal tüntettetett ki, s nemcsak ő felsége az angol királyné udvari istállóiban, hanem dr. **Knauert**, ő felsége a porosz király fölöorvosa által hivatalos gyakorlatban is használtatik; az, a lovat legkésőbb korig kitartóvá s vidámmá teszi, az inakat edzi, s különösen védőszerül használtatik a bénaság, csúzos bántalmak, a lábak megránduláss eseteiben, és a lábak merevsége ellen stb.

A fentebbi két áruczikk raktárai az e számban közhirré tett hirdetményben olvashatók. 2205 (1) B)

Apis czimü állatbiztositó-bank.

A három év óta fennálló **Bécsi állatbiztositó-bank** „Apis" működése ideje alatt 41,000 ft. osztr. ért. kártéritésül fizetett, és **biztosit szarvasmarhát, lovakat, szamarak, öszvér-szamarak** és **öszvéreket** lehetséges jutányos dijak mellett.

Biztositási ajánlatokat, szintugy ügynökség átvétel végetti ajánlkozatokat elfogad, a pesti főképviselő **Hausner F. L. Deák-utcza 12. sz.**, hol felvilágositások legkészségesebben adatnak. 2193 (3—3)

A legnagyobb vászonruha-raktárban
„Ypsilantihoz" Pesten,

kaphatók a legolcsóbb árakon és legnagyobb választékban mindennemü fehérnemüek férfiak, hölgyek és gyermekek számára,

ugymint:

20000 darabnal több **ferfi-ingek rumburgi vagy hollandi vászonból** darabja 2 ft 75 kr, 3 ft, 3 ft 50 kr, 4 ft, 4 ft 50 kr, 5 ft, 5 ft 50 kr, 6 ft, 6 ft 50 kr, 7 ft, 8 ft 10 ft, 12 ft.

10000 darabnál több **szines férfi-ingek** 1000 különböző mintában, régibb mintája 1 ft. 80 kr, 2 ft, legujabb minták és legdivatosabban varrva 2 ft 50 kr, 3 ft.

Fehér pamut madapolan férfi-ingek 1 ft 75 kr, 2 ft, 2 ft 50 kr, 3 ft, 3 ft 50 kr., 4 ft.

Férfi-gatyák vászonból, magyar vagy félmagyar mintára 1 ft 75 kr, 2 ft, 2 ft 25 kr. 2 ft 50 kr, 3 ft, 3 ft 50 kr.

Női ingek rumburgi vászonból, simák 2 ft 25 kr, 2 ft 50 kr, 3 ft, 3 ft 50 kr, 4 ft, 5 ft.

Női ingek rumburgi es hollandi vászonból himezve 4 ft, 5 ft, 6 ft, 7 ft, 7 ft 50 kr, 8 ft, 9 ft, 10 ft, sveiczi és franczia mellmustrával 4 ft, 4 ft 50 kr, 5 ft, 5 ft 50 kr, 6 ft, 7 ft.

Flu-ingek vászonból 4 éves 1 ft 80 kr, 2 ft 10 kr, 6 éves 1 ft 85 kr, 2 ft 40 kr, 8 éves 2 ft, 2 ft 45 kr, 10 éves 2 ft 10 kr, 2 ft 65 kr, 12 éves 2 ft 40 kr, 2 ft 90 kr, 3 ft 50 kr, 14 éves 2 ft. 65 kr, 3 ft 15 kr, 4 ft 20 kr, 16 éves 3 ft, 3 ft 50 kr, 4 ft, 4 ft 50 kr.

Szines flu-ingek 4 éves 1 ft. 10 kr., 1 ft 25 kr, 6 éves 1 ft 25 kr., 1 ft 40 kr, 8 éves 1 ft. 35 kr., 1 ft 55 kr, 10 éves 1 ft. 60 kr., 1 ft 75 kr, 12 éves 1 ft. 65 kr., 2 ft 10 kr., 14 éves 1 ft. 75 kr., 2 ft 10 kr, 16 éves 1 ft. 75 kr, 2 ft 20 kr.

Mindennemü **téli alsó mellények, nadragok, harisnyák és egyéb téli czikkek** férfiak és hölgyek számára nagy választásban.

Főraktár a legjobb **amerikai krinolinnak** fehér vagy hamuszin, darabja 2 ft 50 krtól 6 ftig, vörös 5 ftról 8 ftig.

Szines alsó szoknyák legfinomabbak, darabja 6 ft, 6 ft 50 kr, 7 ft, 7 ft 50 kr.

És sok egyéb kész fehérnemü czikkek, melyekről az árjegyzék kivánatra bérmentesen elküldetik.

Továbbá ajánljuk nagy raktárunkat **rumburgi, hollandi, irlandi, kreasz-** és **bőrvásznakban** a legolcsóbb gyári árakon.

Vászonzsebkendők tuczatja 3 ft, 3 ft 50 kr, 4 ft, 4 ft 50 kr, 5 ft, 5 ft 50 kr, 6 ft, 7 ft 50 kr, 8 ft, 9 ft, 10 ft, egész 20 ftig.

Törülközők tuczatja 5 ft 50 kr, 6 ft, 6 ft 50 kr, 7 ft, 8—16 ftig.

Szines ágyi kanavász vége 9 ft, 10 ft, 11 ft, 12 ft, 13—16 ftig.

Valóságos vászon-asztalnemü.

Asztalkendők tuczatja 5 ft 30 kr, 6 ft 20 kr, 6 ft 60 kr, 7 ft 50 kr, 8 ft, 9 ft.

Abroszok minden nagyságban hat személytől 24-ig. **Asztali készletek** 6, 12, 18 és 24 személyre. Legjobb minőségü **kötő-ezérna** csomója 1 ft 20 kr, és 1 ft 60 kr.

Menyasszonyi készletek bevásárlásánál ajánljuk dusan felszerelt készfehérnemü vászon és asztalnemüekbeni nagy raktárunkat, melyek minden áron már összeállivta vannak, vagy kivánság szerint összeállitunk.

Mindennemü **megrendelések** mustra szerint gyorsan és legjobban elkészitetnek.

Nagy választás **ugyteritők, pique és tricot-paplanokból, kavés-kendőkből** és minden e nembe vágó czikkekből.

Raktárunkban vett czikkeknél nagy előnyül szolgál az, hogy minden megvett, az árjegyzéssel ellátott czikk 14 nap alatt nemcsak kicserélhető, hanem egyszersmind ki nem elégitési esetben az ár vissza is adatik.

Szállitások minden irányban, az ár előleges beküldése mellett vagy utánvétellel gyorsan és legjobban eszközöltetnek, ugyszinte mindennemü megrendelések mustra szerint leghamarább elkészittetnek.

2206 (1—6) **Kollarits József és fiai.**
**

Minden gyomorbaj és váltólázban szenvedőknek
DR. PEARCE EDW.
szabadalmazott
GYOMORSZESZE
(Magen- Essenz)

egy kitünö gyorsan és biztosan ható segédszert nyujt minden gyomorbaj ellen, ugymint: **elromlott gyomor, étvágyhiány, gyomor-émelygés, rögzött gyomorgyengeség és rosz emésztés, savanyképzés, gyomorégés, felfuvódás, mindennemü gyomorgörcsök, fejfájás** (ha t. i. ez a gyomorból származik), **minden szeszes italok által okozott bajok, végre váltóláz, kolera s más járványos betegségek ellen stb.**

Főraktár

Pesten: Török József gyógyszerész urnál,
király-utcza 7-ik szám alatt, **kihez mindazon vidéki urak, kik raktárt kivannak átvállalni,** sziveskedjenek fordulni

☞ Azonkivül még léteznek raktárak következő uraknál:

Bécsben: Weiss József Tuchlauben 27. „ Moll A. „ **Aradon:** Szarka János. **Brassóban:** Fuhrmann és Honigsberger. **Debreczenben:** Borsos F. **Egerben:** Ertinger Ignácz. **Eszéken:** Deszáthy István. **Esztergamban:** Beszédes János. **Fehértemplomban:** Filder Mihály. **Gyöngyösön:** Kocziano-vich J. **Györött:** Némethy Pál. **Györött:** Lehner Ferencz. **Kolozsvartt:** Hincz D. „ Wolff János. **Komáromban:** Térfy N. **Lugoson:** Kronetter F. **Miskolczon:** Balogh Istv. **Mitrovitzban:** Czeiszberger József. **Nagy-Kanizsán:** Fesselhofer József. **Nagy-Varadon:** Molnár József. **Pozsonyban:** Pisztory B. „ Schneeberger D. **Pécsett:** Nendtwich Vilmos. **Rimaszombaton:** Hamaljár K. **Rosnyón:** Posch J. J. **S.-A.-Ujhelyen:** Reichard testvérek. **Szegeden:** Aigner Károly. „ Meák Gyula. **Sz.-Fehervarott:** Légman Alajos. **Szombathelyen:** Pilich J. **Temesvartt:** Pecher J. E. **Tokajban:** Krötzer Ágost. **Ujvidéken:** Grossinger K. **Ungvaron:** Bene L. **Verseczben:** Blum József. **Veszprémben:** Wurda M.

Ára egy üvegcsének, használati utasitással együtt, 1 forint.
Postán küldve a pakolásért 10 krral több.
Ismét eladóknak illendö engedék adatik.
☞ Számos, hires orvosok és más hiteles egyénektől nyert bizonyitványok ugy, mint a többi raktárak lajstroma találhatók azon használati utasitásokban, melyek minden fentemlitett raktárakban **ingyen** adatnak ki. 2087 (3—4)

Titkos
BETEGSÉGEK,
ujonnan keletkezettek
☞ **8 nap alatt** ☜
minőségre nézve
☞ **48 óra alatt** ☜
meggyógyittatnak
dr. FUX J.
26 év óta fenálló rendelési intézetében, anélkül, hogy a beteg foglalatosságában háborgattatnék.
Rendel: d. u. 1—4 óráig.
Tiszteletdijjal ellátott levelek a leggyorsabban eszközöltetnek.
Lakása: király-utcza, 33. sz. a. 1-ső emelet. 2192 (2—12)

Titkos 2166 (8—12)
betegségeket
még makacs és üdült bajokat is ugy kórodában, mint magán gyakorlat folytán **több ezer betegen** legjobbnak bizonyult mód szerint, sokszor **a nélkül hogy a beteg hivatásában vagy életmódjában gátoltatnék, gyökeresen, biztosan** és **gyorsan** gyógyit
Med. dr. Helfer Vilmos
Pest, király-utcza 27. sz. Medetzházban, 1-ső emelet, délelött 7—9-ig, délután 1—4 óráig
☞ **Dijazott levelekre azonnal válaszoltatik, s kivánatra a gyógyszerek is megküldetnek.**

FISCHER GUSZTÁV
szinháztér, kereskedelmi banképület Pesten,
ajánlja a legjutányosb szabott árak mellett egy bőven ellátott raktárt a legujabb divatu
NŐI-ÖLTÖNY-DISZITMÉNYEKET MINDEN ÉVSZAKRA
mindennemü szalagok, gombok, kötő- és varró angol czérnák,
kötő, himző, fénylő és berlini pamutok, varró és tráma selymek, ispahan, harras, nemkülönben fehér és szines organtin, mousseline,
mouls, battist-clair, perkail, tüllanglais, gyapot és czérna-csipkéket,
továbbá gazdag raktárát
függönytartóknak, tükörbojtoknak, csöngetyühuzóknak,
csillárzsinórok, függönyen, léoni arany és ezüst-csipkék, bojtok,
továbbá mindennemü butor-, kocsi- és katonai paszomány-árukat,
valamint minden ezen ágat illető tárgyakat nagyban és kicsinyben.
Szintugy található itt egy bő raktár **mindennemü bélés és halcsont.**
☞ Megrendeléseket — a pénz előleges felküldése vagy utánvétel mellett gyorsan és pontosan teljesitünk. 2064 (18—20)

Figyelemreméltó hirdetmény.
Minden családnak s különösen azoknak, kik **köszvény** s **csúzos bántalmakban** szenvednek. Minden felesleges ajánlgatást, mely a **Lairitz**-féle **erdei-gyapot-gyártmányokat** s **készitményeket** megilletné feleslegesnek tartván, tudatjuk, hogy **Sigmund József főraktárában Pesten,** városház-utcza 1-ső sz. a., a „zöld koszoruhoz“ egy füzetke létezik, mely a fentebbi gyártmányok keletkezését, ezen sparágnak mibenlétét, valamint hasznos alkalmazását a fentebbi esetekben — tárgyalja — s ingyen szolgáltatik ki. Mielőtt tehát bárki e czikkekért pénzt adna ki, mindenkinek alkalom nyujtatik e kitünő termények **hathatóságáról** meggyőződést szerezni. E füzetkéhez van egyszersmind csatolva, egy orvosilag hitelesitett utasitás, mely az oly jótékony **erdeigyapot** vagy **tüfenyőfa-fürdők** önkészitését foglalja magában.
A Lairitz-féle erdeigyapot-áruk-raktára
2207 (1—12) **Remdában,** a thüringi erdő mellett.

Biztos és gyors megölése

patkányok s egereknek,
egy cs. kir. kiz. szab. patkány- és egér-irtó-szerrel gyertya-alakban.
Egy darab ára 50 kr. a. é.
PESTEN: Török József gyógyszerész urnál, király-utcza 7-ik sz. a., **Beszterczebanyán:** Göllner H. — **Brassóban:** Gyertyánffy és fiai — **Csaktornyán:** Kárász A. — **Eperjesen:** Zsembery J. — **Eszéken:** Deszáthy István. — **Györött:** Lehner F. — **Jassenovaban:** Declovits J. — **Kassán:** Novelly A. — **Keszthelyen:** Wünsch F. — **Kolozsvártt:** Wolf J. — **Lugoson:** Kromler S. — **N.-Becskereken:** Nedelkovits. — **Pápán:** Bermüller. — **Pozsonyban:** Scherz Fülöp. — **Segesvárt:** Teutsch J. B. — **Sopronban:** Pachhofer L. — **Tisza-Ujlakon:** Roth J. — **Ujvidéken:** Schreiber F. — **Varasdon:** Dr. Halter A. — **Veröczén:** Besz K. J. uraknál. 2202 (2—12)

PÉNZ arany, ezüst-ékszerek és ingóságokért és ezekre szóló **zálogjegyekért,** a legjutányosabb feltételek mellett a kis-hidutczában 5-dik szám alatt, a „Vadászkürt“ szálloda melletti irodában. Viszvásárlások tetszés szerinti részlet-fizetések mellett. 2194 (3-4)

ÁRVERÉSI HIRDETÉS.
Istenben boldogult kassai megyéspüspök **Fábry Ignácz** ő mlga hagyatékához tartozó több ezer darab juh, igás-ökör, gulyabeli marha, sertés és egyéb gazdasági tárgyak nyilvános árverésen, a legtöbbet igérőnek lesznek eladandók készpénz fizetés mellett, és pedig:
Sz.-Jobban Biharmegye, f. év aug. hó 8-án, juhok, sertések és egyéb tárgyak.
Hejszén Abaujmegye, aug. hó 12-én,juhok, igás-ökrök és egyéb tárgyak.
Sz.-Márián Zemplénmegye, aug. hó 16-án, sertések.
Harsányba Borsodmegye, aug. 22-én és következő napokon, tartani való- és mustra-juhok, igás-ökrök, gulyabeli marha, sertések, gazdasági eszközökre levén kitüzve az árverelési határidő, a venni szándékozók tisztelettel meghivatnak.
Baranyay Antal,
házfelügyelő.
2200 (2—2)

Die in **Wien 1866 prämiirte** Samenhandlung
BRÜDER FRANKL IN PRAG.
Schillingsgasse (Poric) 1074—2. Hôtel „englischer Hof“,
erbittet sich rechtzeitig, unter Beifügung von 10 fl. Ö. W. als Angabe per Sack, Aufträge auf nachstehende, bewährte, vorzüglichste, **direct** bezogene **Original-Saatgetreide und Winterraps-Saaten** unter **Garantie** der **Echtheit:**
Probsteier Saatroggen (Korn), „ **Saatweizen**, „ **Winterrapssaat** } 25—35facher Ertrag } in plombirten Originalsäcken zu 1 Tonne ungefähr 2½ niederösterr. Metzen.
Effectuirung rechtzeitiger Ordres: Raps im August; Roggen und Weizen anfangs September; spätere so lange Vorrath, 14 Tage nach Empfang.
Englische Saatweizen, namentlich: **Fenton, Hopetown, Hunters, Winter-Talerwrea, Redlhaff, Spaldings profillo, Kessingland, Hallets genealogischer, Fern oder April** und andere in Säcken von ungefähr 2¼ niederösterr. Metzen Effectuirung September; spätere Ordres vier Wochen nach Empfang.
Seeländer Saatroggen (Korn) } in Säcken zu 1½ niederösterr. Metzen, Effectuirung
Seeländer Winterrapssaat } August; spätere Ordres 14 Tage nach Empfang.
Ferner empfiehlt sie ihr Lager sämmtlicher
land- und forstwirthschaftlicher Samen und Gemüse-Samen,
jetzt insbesondere von **Stoppelrüben (Wasser-), engl. Futterrüben** und **Turnips, Buchweizen (Heidekorn), amerik. Pferdezahnmais, Acker-** und **Riesenspörgel,** sowie auch von **engl. Portland-Cement, engl. Steinkohlentheer, besten Chamotteziegeln, Wiener-Neustädter Binderpech, Fichtenpech, feinste belg. Wagenfetten, Peru-Guano, Knochenmehl etc. etc.,** sowie selbe auch ihre Dienste beim **Ein- und Verkauf** landwirthschaftl. Producte und Fabrikate, für Landwirthschaft und landwirthschaftl. Fabrikationszweige nöthigen Materialen empfiehlt; auch zu **Vorschüssen** auf dieselben. Schliesslich theilt dieselbe mit, dass sie für **Oesterreich** die **General-Agentur** der wiederholt mit den ersten Preisen, zuletzt auf der gegenwärtigen Weltausstellung betheilten
kön. preuss. pat. Kali-Fabrik von Dr. A. Frank in Stassfurth
übernommen hat, und empfiehlt zur Rapsbestellung, sowie zur Wiesen- und Kopfdüngung die **Kalidüngemittel** derselben unter Garantie der angegebenen Gehalte an reinem Kali und Controle der löbl. agriculturchem. Versuchsstation in Prag, namentlich: **rohes schwefelsaures Kali** 10—12%, **rohe schwefelsaure Kalimagnesia** 16—18%, **dreifach concentrirtes Kalisalz** 30—33%, **fünffach concentrirtes Kalisalz** 50—53%, **gereinigtes schwefelsaures Kali** 39—42%, **rohe schwefelsaure Magnesia, Kalkmagnesia.** Sämmtliche Dünger sind eingemahlen. Preiscourante, Berichte über Anwendung und Resultate dieser Dünger, Frachtangaben etc., sowie auch unsere Samenkataloge und Berichte über Saatgetreide **gratis** und **franco.**
2191 (2—12) **Brüder Frankl, Prag.**

Kiadó-tulajdonos **Heckenast Gusztáv.** — Nyomatott saját nyomdájában Pesten 1867 (egyetem-utcza 4-dik szám alatt.)

32-ik szám. Tizennegyedik évfolyam.

Vasárnapi Ujság.

Pest, augusztus 11-én 1867.

Előfizetési föltételek: a Vasárnapi Ujság és **Politikai Ujdonságok együtt:** Egész évre 10 ft. — Fél évre 5 ft.
☞ **Csupán Vasarnapi Ujság:** Egész évre 6 ft. — Fél évre 3 ft. — **Csupán Politikai Ujdonságok:** Egész évre 6 ft. — Fél évre 3 ft. ☜

☞ Hirdetési dijak. a **Vasárnapi Ujság** és **Politikai Ujdonságokat** illetőleg: Egy, négyszer hasábzott petit sor, vagy annak helye egyszeri igtatásnál 10 krba, háromszori vagy többszöri igtatásnál csak 7 krba számittatik. — Kiadó-hivatalunk számára hirdetményeket elfogad **Bécsben: Oppelik Alajos,** Wollzeile Nro. 22. és **Haasenstein és Vogler,** Wollzeile Nro. 9. — Bélyeg-dij külön minden igtatás után 30 ujkr.

A Landerer nyomdász-család.

(Adalékok a nyomdászat történetéhez Magyarországon. — Vége.)

I. Landerer János Mihály halála után a pozsonyi, pesti, kassai könyvnyomdát és könyvkereskedést fia II. Landerer Mihály vette át, ki e virágzó üzletet erélyesen folytatván, egyedül Pozsonyban nyolcz sajtóval müködött, és többi üzletei is annyira emelkedtek, hogy papir-szükségletét már saját ó-turai papirmalma fedezni képes nem lévén, azt a Tauber-féle, dejthei papirmalmából kénytelenittetett pótolni.

1798-ban a kassai könyvnyomdát és könyvkereskedést Landerer Ferencznek, a család egyik tagjának adta át, ki ott számos éven át müködött, de halála után e nyomda más kezekbe került.

II. Landerer Mihály, szintugy mint atyja, a magyar irodalom iránt rokonszenvvel viseltetett és kiadásaiban a magyar könyveknek adta az elsöséget, ámbár az olvasó közönség nagy része, kivált a városi lakosok, németek lévén, magyar könyvei nem mindig akadtak vevőkre; — de mellőzvén az anyagi hasznot, érezte már akkor, hogy a magyar nemzet egy jobb jövö előcsarnokának küszöbén áll, és igy tudta, hogy minden igaz hazafi kötelessége a czél elérésére körülményeihez képest segédkezet nyujtani.

Mennyi jeles mü került ki, mint Landerer saját kiadása, e nyomdából, mi a tudományos világban még most is kézen forog, felesleges volna elősorolni csak kiadványainak 1820-diki jegyzékét emlitjük, mely 225 magyar, 133 latin, 58 német, 40 szláv, összesen 456 munkát tartalmazott, nem is emlitvén az elfogyottakat és a szerzök és könyvárusok költségén nyomatott könyvek sokaságát.

A Landerer-féle pozsonyi nyomdából kerültek ki az 1796. és 1802-iki országgyülési diariumok, az 1791., 1796., 1802. és 1808-ki vármegyei akták, az országgyülési küldöttség munkálatai, ugyszintén a vármegyei és városi hivatalos nyomtatványok s mintázatok, megannyi tanujelei az üzlet terjedtségének s az iránta ébredt átalános bizalomnak.

1809-ben II. Landerer Mihály bevégzé hazafias földi pályáját. Összes üzletei ekkor fiára *Füskúti Landerer Lajos*-ra maradtak, ki még ekkor iskolába járó fiu volt, később, több évig kadét egy magyar gyalog ezredben; s kinek nevében, nagykoruságáig, az ügyes, tapasztalt és müvelt Blöszl József mint ügyvivö kezelte az üzletet, melyen azonban, minden fáradsága daczára meglátszott a hanyatlás, részint a háborús idök következtében, részint mert hiányzott az önálló, vállalkozó tulajdonos.

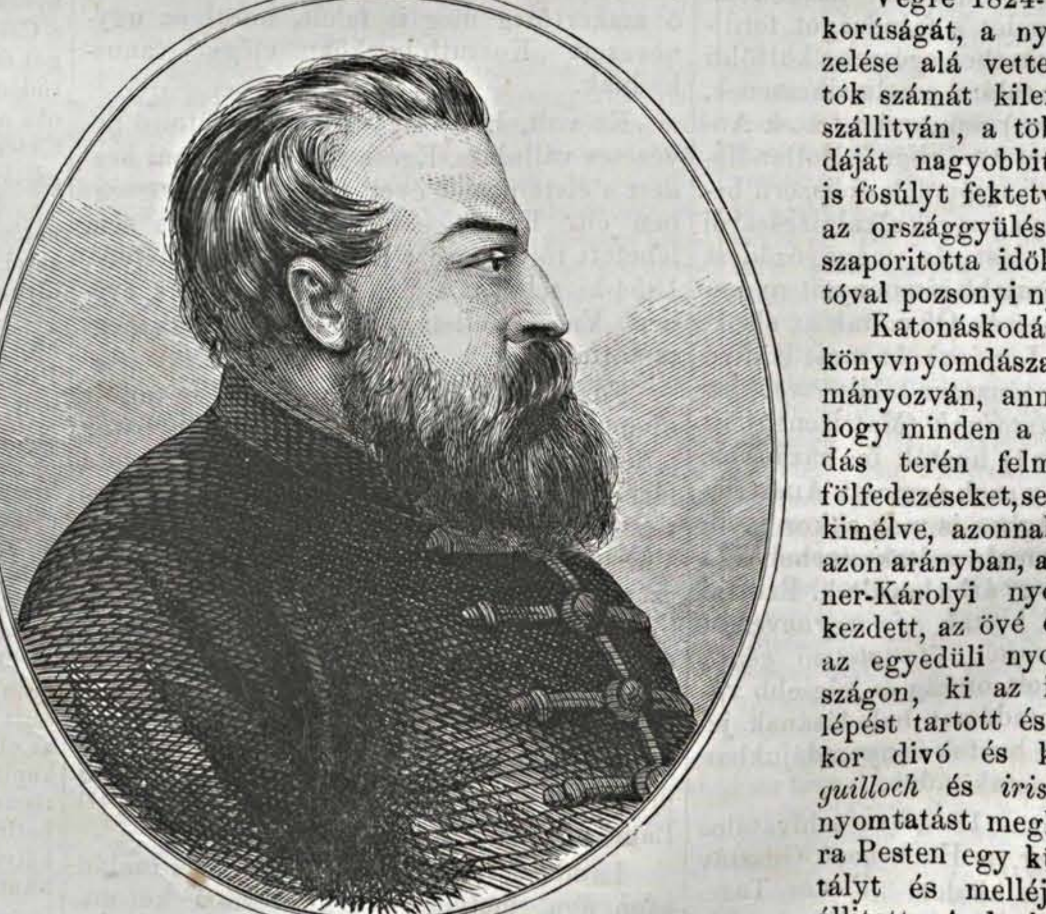

LANDERER LAJOS. (1800—1854.)

Érdekesnek tartjuk a pesti és pozsonyi Landerer-féle könyvnyomdák állását 1817-ben, ide igtatni, annak bebizonyitására, hogy Landerer Lajos kiskorusága alatt mily kis mérvben folyt az üzlet. Pozsonyban volt: egy ügyvivö, 2 szedö, 3 nyomtató, 1 könyvrakó, feldolgoztak évenkint 100 bál papirost; Pesten: egy ügyvivö, 2 szedö, 1 nyomtató, a papirszükséglet évenkint 50 bál papirt tett, mig jelenleg e nyomda egy hét alatt majdnem többet feldolgoz.

1820-ban Landerer Lajos elhagyván a katonai pályát, a nyomdára már nagyobb befolyást kezdett gyakorolni, ujabb lendületet adott különösen pozsonyi üzletének és már ekkor több könyvet adott ki „Landerer örökösei“ czég alatt. A meglevö 8 sajtó folytonos müködését szorgalmazta és azonfelül még egygyel szaporitotta is.

Végre 1824-ben elérvén nagykorúságát, a nyomdákat saját kezelése alá vette. A pozsonyi sajtók számát kilenczről kettőre leszállitván, a többivel pesti nyomdáját nagyobbitotta, már akkor is fösúlyt fektetvén Pestre és csak az országgyülések tartama alatt szaporitotta időközben nehány sajtóval pozsonyi nyomdáját.

Katonáskodása elött és után a könyvnyomdászatot buzgón tanulmányozván, annyira megkedvelte, hogy minden a nyomdászati haladás terén felmerülö ujitásokat, fölfedezéseket, semmi költséget nem kimélve, azonnal alkalmazott, és azon arányban, a mint a volt Trattner-Károlyi nyomda hanyatlani kezdett, az övé emelkedett. Ő volt az egyedüli nyomdász Magyarországon, ki az idő kivánalmaival lépést tartott és 1833-ban az akkor divó és kedvelt *congréve, guilloch* és *iris* nevezetü szines nyomtatást megkezdette, és e czélra Pesten egy külön nyomdai osztályt és melléje stereotypiát is állitott. A legjobb külföldi minták, kitünö festék-kezelés, ügyes vésnökök és értelmes segédmunkások, saját nyomdai tapasztalásával egyesülve, megtették a kellő hatást, és majdnem minden kitünőbb munka boritékai, valamint más különféle nyomtatványok változatos és meglepő szinvegyülékben nála nyomattak. A pesti nemzeti szinház *első szinlapját* szintén ő nyomtatta nemzeti szinben. — A hazában